

Glazbenom motivacijom do govornog modaliteta engleskog jezika u ranom učenju kroz poučavanje

Pintek, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:304720>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

KATARINA PINTEK

**GLAZBENOM MOTIVACIJOM DO GOVORNOG
MODALITETA ENGLESKOG JEZIKA U RANOM
UČENJU KROZ POUČAVANJE**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Katarina Pintek

**GLAZBENOM MOTIVACIJOM DO GOVORNOG
MODALITETA ENGLESKOG JEZIKA U RANOM
UČENJU KROZ POUČAVANJE**

Diplomski rad

Mentori rada:

doc. dr. sc., mr. art. Tamara Jurkić Sviben

doc. dr. sc. Ivana Cindrić

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	4
SAŽETAK	5
SUMMARY	6
1. UVOD	1
2. GOVOR	2
2.1. Razvoj govora	3
2.1.1. Utjecaj medija	5
2.2. Međuovisnost govora i motorike	7
3. GOVORNE KOMPETENCIJE UČENIKA U RANOM ODGOJU I OBRAZOVANJU	12
4. POVEZANOST GOVORA I GLAZBE	15
4.1. Glazbene aktivnosti za poticanje govora.....	16
4.2. Orff Schulwerk.....	18
5. UČINAK GLAZBE NA NEUROLOŠKOJ RAZINI	20
5.1. Mozak - građa	20
5.2. Glazba na neurološkoj razini.....	21
5.3. Neuroplastičnost mozga.....	25
6. GLAZBA U ŠKOLSKOJ DOBI DJETETA.....	27
6.1. Kognitivni razvoj	27
6.2. Socijalno-emocionalni razvoj	29
6.3. Psihomotorni razvoj.....	30
7. POZITIVNI UČINCI GLAZBE NA RAZVOJ DJETETA	31
8. SPONA GLAZBE I JEZIKA	33
8.1. Glazbena motivacija u nastavi engleskog jezika.....	34
8.2. Poticanje govorenja engleskog jezika kroz glazbene aktivnosti	36
9. INTEGRACIJA GLAZBE U POUČAVANJU ENGLESKOG JEZIKA	41
10. GLAZBENA MOTIVACIJA U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA	44
10.1. Primjeri nastavnih sati u osnovnoj školi	44
11. ZAKLJUČAK	54
LITERATURA	55
Izjava o izvornosti diplomskog rada	62

GLAZBENOM MOTIVACIJOM DO GOVORNOG MODALITETA ENGLESKOG JEZIKA U RANOM UČENJU KROZ POUČAVANJE

SAŽETAK

Glazba je od početka svijeta sastavni dio čovjekova života. Ona djeluje smirujuće opuštajući mišiće i smanjujući stres, bol i anksioznost te slušanjem ili bavljenjem glazbom ujedno djeluje na kardiovaskularni sustav pri čemu smanjuje otkucaje srca. Glazba ima pozitivan učinak na razvoj djeteta djelujući na kognitivni, socialno-emocijalni te psihomotorni razvoj. Izloženost glazbi djeluje na dijete u poticaju razvoja govora, vokabulara, osnaživanju socijalnih i emocionalnih vještina, a bavljenjem glazbom pozitivno utječe na razvoj fine motorike, koordinacije, jezičnih vještina, snaži samopouzdanje te poštovanje prema glazbi i drugima. Glazba i glazbene aktivnosti pozitivno utječu i na neglazbena područja: poboljšanju verbalnih, spacijalnih, matematičkih sposobnosti i IQ kod osoba (Nikolić, 2018) te razvoju čitalačkih vještina. Glazba ima i veliku ulogu u obrazovanju. Korištenjem glazbenih aktivnosti stvara se novi pristup u motivaciji učenika i utječe se na djetetov razvoj u poboljšanju školskog uspjeha, ponašanja, aktivnosti učenika u nastavni proces i poticaju učenika na govorenje. Učenici su pasivni slušači u nastavnim satima, a posebno na satima Engleskog jezika, što djeluje na smanjenje govornih kompetencija, stvaranju anksioznosti, smanjivanju samopouzdanja i zatvaranja u sebe. Primjenom glazbenih aktivnosti u nastavnom procesu motivira se i ohrabruje učenike na govorenje, omogućuje uključenost u nastavni proces, potiče pamćenje, povezuje učenike kroz aktivnosti pjevanja, plesanja i govora te stvaranja harmonije u razredu, potiče razvoj grube (npr. trčanje) i fine motorike (npr. pucketanje prstima) i stječu se nova znanja o drugim kulturama te poštovanje prema tim kulturama. Primjeri nastavnih sati iz Engleskoga jezika pokazuju korištenje glazbenih aktivnosti preko kojih učenici aktivno pridonose nastavnom procesu te pozitivan utjecaj na govorenje engleskog jezika.

Ključne riječi: glazbena motivacija, govor, nastava Engleskog jezika, govorenje engleskog jezika

THROUGH MUSICAL MOTIVATION TOWARDS SPOKEN MODALITY OF THE ENGLISH LANGUAGE IN EARLY LEARNING THROUGHOUT TEACHING

SUMMARY

Music has been integral part of human life since the beginning of the world. It has a calming and relaxing effect on muscles, reduces stress, pain and anxiety, and listening or engaging in music also has an effect on the cardiovascular system in the manner of reducing heartbeat. Music has positive effect on child development affecting cognitive, socio-emotional, and psychomotor development. Exposure to music reacts on child stimulated development of speech, vocabulary, strengthening social and emotional skills, and engaging in music positively affects development of fine motor skills, coordination, language skills, strengthens self-esteem, and respect towards music and others. Music and musical activities positively affect non-musical areas: the improvement of spacial, verbal, mathematical skills, IQ (Nikolić, 2018), and reading skills. Music has a great impact on education. Using musical activities creates a new approach in student motivation and influences child development in improving school achievement, behavior, student's activity in the teaching process, and encourages students to speak. The students are passive listeners in class, especially in English classes, which reduces their speech competences, creates anxiety, lowers self-esteem, and so students isolate themselves. By applying musical activities in the teaching process students are motivated and encouraged to speak, involved in the teaching process, it stimulates memory, connects students with activities such as singing, dancing, and speaking, creates harmony in class, stimulates the development of gross motor skills (e.g. running), and fine motor skills (e.g. cracking fingers) and new knowledge about other cultures is acquired and respect towards these cultures. Examples of English classes shows the usage of musical activities through which students actively contribute to the teaching process and positive influence on speaking English.

Keywords: musical motivation, speech, English language teaching, speaking English

1. UVOD

Glazba je prisutna i dio ljudskog života od samog početka svijeta. Ne znajući, prvi su ljudi proizveli prve zvukove koristeći primitivne predmete te kasnije shvatili da se kombinacijom predmeta dobije uhu ugodna melodija. Stari su Grci njegovali i poštovali glazbenu umjetnost govoreći o njoj kao o etičkoj vrijednosti. Vjerovali su da glazba utječe na čovjekov moral, karakter te ima refleksiju na napredak države. Uzimajući u obzir njihovo razmatranje, ono se može primjeniti i u današnjem svijetu, posebno ako se sagleda činjenica da glazba ima veliki značaj u razvoju djeteta. Brojna istraživanja pokazala su pozitivni učinak glazbe na djetetov kognitivni, psihomotorni, socijalni i emocionalni razvoj. Glazba opušta, relaksira, poboljšava raspoloženje, smanjuje anksioznost i njezina se primjena najbolje može iskoristiti u odgoju i obrazovanju. Nadalje, glazbom se razvijaju i potrebne vještine (slušanje, govorenje, pisanje, čitanje, motorika) među kojima su govor i motorika uzajamno povezani. Ritam u glazbi pridonosi ritmičnosti govora, artikulaciji, govornoj intonaciji pa tako i razvoju motorike kako grube tako i fine motorike. Istraživanja su pokazala da kako se djetetu razvijala motorika tako se razvijao i govor. Na dječji govor utječe i podrška okoline koja ga usmjerava, daje dovoljno prostora za govor kao i postavljanjem poticajnih pitanja. U školi, posebno na nastavi stranog jezika, učenici su većinom pasivni slušači što loše utječe na njihove govorne kompetencije, stvaranju veće anksioznosti, smanjivanju samopouzdanja i zatvaranja u sebe. Kako bi se učenici potaknuli na aktivnost i uključenost u nastavi, upotrebom novih načina motiviranja utječe se na djetetov razvoj u poboljšanju školskog uspjeha, ponašanja i motivacije. Korištenjem glazbe i glazbenih aktivnosti motivira se učenika na govorenje čineći učenika aktivnim sudionikom u nastavnom procesu. Na nastavi Engleskog jezika glazbene se aktivnosti dobro uklapaju i sjedinjuju s popraćenim nastavnim sadržajem što omogućuje učeniku uključenost i promicanje razvitka govora koji je popraćen uz pokret.

Cilj je ovog rada posvjestiti o tome da učenici slabo koriste govor, što pridonosi smanjenju njihovih govornih kompetencija koje se mogu primjetiti posebno na nastavi Engleskog jezika, te kako glazbene aktivnosti mogu ohrabriti učenike na govor. Primjeri nastavnih sati Engleskog jezika pokazuju primjenu glazbenih aktivnosti preko kojih su svi učenici uključeni u nastavni proces te čine pozitivan poticaj na govorenje engleskog jezika.

2. GOVOR

Govor je jedinstvena ljudska aktivnost te podrazumijeva način na koji zvučimo i govorimo riječi. Ono što ga čini jedinstvenim jest činjenica da nijedno drugo živo biće nema razvijenu sposobnost govorenja. Iako se pokušava naučiti neke životinje govoru (npr. dupine, papige, majmune) nijedna od njih nema sposobnost, a ni potrebu za govorom. Ljudski govor ističe se u tome što čovjek ima potrebu iskazati svoje osjećaje, mišljenje i preko njega pokazuje svoju ozbiljnost. Upravo u tome leži i činjenica da čovjek želi komunicirati s drugim ljudima gdje se međusobno dijele informacije, osjećaji i svoja razmišljanja. Time se zadovoljavaju osjećaji, želje te potreba za druženjem. Dakle, komunikacija je bitna aktivnost jer većinu svojeg vremena čovjek provodi u interakciji s drugim ljudima. Smatra se da suvremeni čovjek provodi oko 70% svojeg vremena u komuniciranju, a od toga 50% komunicira s glasom i govorom (Duranović, Petrović-Lazić, Jovanović-Simić, 2017). Uz samo komuniciranje važno je naglasiti da čovjek koristi, osim govora, mimiku i geste kako bi naglasio određene riječi, kako bi mu pomogle u pronalasku potrebne riječi ili da mu pomaže u izgovoru. Važno je naglasiti da se govor uči kroz vježbu i potrebno je mnogo vremena za njegovo svladavanje. No, da bi se uopće moglo govoriti, važno je prvo savladati slušanje. Slušanjem dijete obraća pozornost na zvukove oko sebe postepeno ih oponašajući i reagirajući na njih. Dijete u utrobi majke osjeća i čuje sve zvukove pri čemu se stvara komunikacija s vanjskim svijetom. Razvoj govora kod djece složen je proces na kojeg utječe mnogo čimbenika koji su od velikog značaja za razvoj djetetova govora. Djetetova najbliža okolina, obitelj, igra važnu ulogu u poticanju na govor pa je stoga i najznačajnija za poticanje govora. Kod poticanja djetetu treba omogućiti dovoljno prostora za govor što znači izložiti ga kvalitetnom govoru te kvalitetnim sadržajima, omogućiti da govori bilo u skupinama ili u paru, okolina ga treba pažljivo slušati i svu pozornost preusmjeriti na dijete te prostor omogućuje djetetu pokretljivost koja je usko vezana uz govor jer dijete raznim pokretima i kretnjom usavršava pamćenje te govorni ritam. Upravo su i djetetove najranije godine života od iznimnog značaja jer se u tom razdoblju razvijaju ključne sposobnosti djeteta među kojima je i govor te ako se ne potiče i zanemaruje može dovesti do određenih poteškoća. Ukoliko i dođe do toga, važno je prepoznati ih i reagirati na vrijeme tražeći pomoć stručnjaka. Kako se djetetov govor razvija, tako se ujedno može promatrati i razvoj njegovih

motoričkih sposobnosti. Nadalje, brojna istraživanja pokazuju povezanost između fine motorike i govora ističući da „kada razvoj pokreta prstiju odgovara dobi, razvoj govora je također normalan. Kada razvoj fine motorike zaostaje, zaostaje i razvoj govora“ (Herljević i Posokhova., 2002, str. 107.). Dakle, govor, kao jedan od važnijih mogućnosti djeteta za komuniciranje, zahtjeva dulji vremenski raspon svladavanja, a da bi njegov razvoj bio kontinuiran i s napretkom na njega djeluje motorika ruke, ponajviše motorika prstiju.

2.1. Razvoj govora

Govor je jedan od najznačajnijih sredstava komunikacije i sporazumijevanja. Ujedno je i složena motorička aktivnost koja nije odmah razvijena, već se uči. Za sam proces govora značajni su govorni organi: pomični (grkljan, glasnice, meko nepce s resicom, jezik, donja čeljust, usne i ždrijelne stijenke) i nepomični (gornja čeljust s tvrdim nepcem i zubima), a između njih se nalazi usna šupljina. Kako dolazi do samog razvoja govora i što se sve događa, važno je vratiti se na sam početak, počevši od rođenja. Dijete u razdoblju od rođenja pa do 1. godine života promatra svoje najbliže, sluša zvukove iz svoje okoline te ih počinje postupno oponašati. U početku dijete se glasa nenadano, prizivajući osobe ili najčešće majku postepeno ih prateći očima. Nadalje, počinje oponašati zvukove iz svoje okoline i počinje izgovarati prve slogove, npr. „ba-ba-ba-ba“ koje nisu riječi sa značenjem. Kako dijete više oponaša i sluša zvukove iz svoje okoline, tako se broj izgovorenih slogova postepeno smanjuje te prelaze u riječi sa značenjem („mama“, „tata“). Kasnije se uz govor javlja i intonacija te i prirodna mimika i geste. Do 2. godine života dijete govori 5-50 riječi, usvaja veliki broj novih riječi, odgovara na pitanja „Što je to?“, „Tko je to?“, „Čije je to?“, imenuje dijelove tijela, koristi opisne pridjeve „veliki“, „mali“, „vruće“, „mekano“, imenuje predmete iz svoje okoline, koristi negacije i nječice, a u dobi od 24. mjeseci počinje povezivati dvije riječi, npr. „Daj papati“ ili „Ne piti“, za sebe govori u trećem licu „ono“ te se krajem druge godine počinje služiti zamjenicama „ja“ i „ti“ (Ban, Prizmić, Raguž, 2011). Za razliku od dvogodišnjeg djeteta, trogodišnje dijete počinje koristiti rečenice koje su gramatički ispravne i to rečenice od tri do četiri riječi, počinje

koristiti određene predmete što ujedno pokazuje razumijevanje simbola (npr. lutku hrani, odijeva) kao i korištenje glagolskih oblika za prošlost i sadašnjost te jedninu i množinu. Sve do predškole, djeca počinju koristiti govor za razne stvari pa tako dijete u dobi od 4. godine pa do 5. godine sluša kratke priče i odgovara na jednostavna pitanja, zna prepričati događaj i lako se sporazumijeva s odraslima i s djecom (Paleka i Vrsaljko, 2019). Dijete se u toj dobi jako dobro služi govorom, ali do pravilnog govora potrebna je veća upornost i potpora okoline.

Tijekom razvoja govora kod djeteta se pojavljuju određeni govori u nekoj dobi. U dobi od dvije godine pojavljuje se telegrafski govor. To je govor u kojem dijete koristi imenice i glagole, ali bez prijedloga, veznika te se oni ne slažu u rodu, broju i padežu, npr. „Ne piti“, „Daj papati“ (Ban i sur., 2011). Karakterističan je egocentrični govor koji se javlja između treće i pete godine života. Taj govor prvi je opisao Piaget 1920. godine govoreći da kod njega dolazi do ispreplitanja socijalnog i kognitivnog razvoja (Paleka i Vrsaljko, 2019). On predstavlja djetetovu želju za komuniciranjem s okolinom te ono postaje jače što je dijete samostalnije. Također, egocentričnom je govoru Piaget dodao i neke karakteristike, a to su „ponavljanje riječi i slogova koje nema društvene funkcije, monologe u kojima dijete govori samome sebi, kolektivne monologe u kojima drugo lice služi kao poticaj za govor djeteta“ (Prebeg-Vilke, 2011 prema Paleka i Vrsaljko, 2019). Za njega se smatra da je ujedno i korak prema unutrašnjem govoru, tj. prema mišljenju.

U samom razvoju govora kod djece veliki utjecaj ima i okolina u kojoj se dijete nalazi. Prije svega, stručnjaci preporučuju da majka počinje razgovarati s djetetom dok je još u utrobi na način da govori, pušta glazbu ili pjeva pri čemu se stvara povezanost majke i djeteta, a kasnije ima doprinos u razvoju govora. Važno je da okolina (odrasli) potiče dijete na komunikaciju te da svoje vrijeme posveti djetetu. Upravo će djeca preko komunikacije s odraslima usvajati govor tako da odrasli postavljaju pitanja, zajedno čitaju knjige, slikovnice, prepričavaju događaje i priče, recitiraju pjesme te da se kroz bilo koje druge radnje potiče djecu na govor. Kada se odrasli obraćaju djeci važno je da se djecu gleda ravno u oči jer se time pokazuje da se obraćamo upravo njima te se ujedno razvija verbalna i neverbalna komunikacija. Tijekom razgovora

dijete šalje određenu povratnu informaciju (npr. treptanje, zadržavanje pogleda, klimanje glavom i sl.) odrasloj osobi ukazujući da svoj govor prilagode njima (Blaži, 1994). Odrasli ne smiju pokazati svoj autoritet, već svoj govor trebaju prilagoditi govoru djece i ohrabrivati ih na govorno izražavanje. Sve zajedno utječe na djecu u stvaranju pozitivne slike te služi pripremi na komunikaciju u raznim situacijama pa tako i na komunikaciju s drugom djecom i odraslima.

2.1.1. Utjecaj medija

Mediji su svugdje oko nas. Svaki segment čovjekova života na neki je način okružen njima. Oni su dio života te nam podjednako daju i pozitivne i negativne stvari. Provedena su brojna istraživanja o tome koliki je utjecaj medija na razvoj govora i jezika te neka istraživanja govore da imaju pozitivan utjecaj na djetetov govorni i jezični razvoj (Vuić, Mikulec, 2015), dok druga istraživanja govore o njihovim štetnim utjecajima (Foretić, Mihaljević, Rodek, 2009; Mužić, 2014). Jedan od medija koji se nalazi u svakom kućanstvu je televizija. Smatra se da dijete provodi jako veliki dio svojeg slobodnog vremena za televizijom, time još više ako ima svoju sobu u kojoj se TV nalazi. Televizija nudi razne programe, dječje emisije poput Ullice Sezam, Mappet showa, Teletubbies i sl. Istraživanja su pokazala da se u tim emisijama koristi poticajno govorno-jezični modeli, odnosno govor usmjeren na dijete (GUD) te korištenjem takvog govora potiče se obogaćivanje rječnika, prepoznavanje slova, razvijaju se predčitačke vještine (Apel i Masterson, 2004). Nadalje, glumci u takvim emisijama govore sporije, odnosno laganim tempom. U primjeru Teletubbies može se vidjeti kako svaka epizoda daje riječi koje su poznate djeci i nude primjere značenja riječi kada su one nove (Apel i Masterson, 2004). Uz to, televizija potiče dječju maštu, odnosno kada dijete ugleda likove iz crtića, tada ono počne glumiti poput tog lika i glumeći stvara osnovu za igranje s drugim prijateljima. Dokazano je da televizija utječe na jezični razvoj jer kada dijete čuje određeni izgovor riječi ono nauči pravilno izgovarati riječi. Slična stvar se događa ako dijete čuje riječ na

stranom jeziku što rezultira pravilnom izgovaranju riječi. Ono na što treba pripaziti jest činjenica da što dijete dulje vrijeme provodi za televizijom njegove jezične, a i govorne sposobnosti, smanjuju, tj. postaju niže kao i komunikacija s prijateljima, roditeljima, bližnjima.

Druga vrsta medija koji se isto tako nalazi u gotovo svakom kućanstvu je računalo. Današnja djeca svoje slobodno vrijeme provode na računalima igrajući većinom računalne igre. Sama računala imaju potencijala za pozitivno djelovanje na dječji govor i jezik. Naime, veliku ulogu igraju različiti računalni programi. Neki od njih, kada dijete uči neki jezik, nude samo jednu vrstu učenja, a to je da dijete treba dati odgovor te postoji samo jedan točan odgovor na postavljeno pitanje time čineći dijete pasivnim, umjesto da se primjenjuje proaktivan pristup (Apel i Masterson, 2004). Dijete praktički odgovara računalu, a ako odgovori netočno pojavi se odskočni pravokutnik koji potiče na novi pokušaj sve dok ne odgovori točno. S druge strane, postoje računalni programi koji omogućuju djetetu aktivnost poput programa „Knjiga koja priča“ gdje su određene priče prezentirane animacijom koja se u daljnjem gledaju može istražiti te ovisno o istraženom dijete može dalje birati (Apel i Masterson, 2004). Velika prednost računala jest mogućnost raznih multimedijalnih prezentacija, slika koje potpomažu razvijanje predčitačkih vještina i pismenosti, motoričkih vještina, kognitivnih i vizualno-perceptivnih vještina. Međutim, pretjerano korištenje računala i provođenje na računalu većeg djela slobodnog vremena dovodi do smanjivanja socijalnog kontakta djeteta s vršnjacima i ukućanima. Nadalje, iako su multimedijalni programi namijenjeni razvoju jezika, ako imaju naglašenu zvučnost i previše animacija tada dijete preusmjerava pozornost na druge stvari koje tada ne potiču razvoj jezika i govora.

Provođenjem vremena na računalu djeca najviše igraju računalne igre. Računalne su igre korisne ako sadrže problemske zadatke, upotrebu logike i sposobnost da se slijede upute koje pridonose razvoju jezika jer time dijete vježba razumijevanje kompliciranih i kompleksnih uputa.

Nadalje, autori Apel i Masterson (2004) smatraju da one video igre koje posjeduju mogućnost simulacije, odnosno interakciju između dva partnera, stvaraju pozitivni učinak jer se time potiče govorno-jezični razvoj kao i stvaranje jezično bogate komunikacije. Negativna strana video igara jest smanjivanje društvene interakcije s vršnjacima i ukućanima, zatim jednosmjernе video igre koje ne potiču korištenje logike i razmišljanja već pretjerano *klikanje* mišem pri čemu se smanjuje jezični razvoj djeteta i sposobnost kritičkog mišljenja.

Mediji imaju moćnu prednost u kućanstvu jer omogućuju poticanje govornog i jezičnog razvoja djeteta. Međutim, roditelji trebaju imati na umu da nije svako korištenje određenog medija korisno. Oni bi trebali znati što točno dijete radi na računalu, koju vrstu video igara igra ili što gleda na TV-u jer iako neki sadržaji izgledaju zabavnim, većinom mogu imati štetan utjecaj na dijete. Važno je izložiti djecu korisnim i edukativnim emisijama, video igrama, razgovarati s djecom o sadržajima koji gledaju/su gledali ili igrali čime se potiče kritičko mišljenje kao i stvaranje veze roditelja i djece te pokazivanje interesa za onime čime se djeca bave. Ako se zna koji medij služi čemu, zašto je koristan, tada djeca mogu odlično napredovati i razviti svoj govorni i jezični razvoj.

2.2. Međuovisnost govora i motorike

Motorika uključuje niz koordiniranih pokreta ljudskog tijela kojim upravlja mozak. Pomoću njih možemo se kretati i napraviti određene pokrete poput ustati sa stolca ili udariti tipku na klaviru. Motorika se razvija nakon rođenja te napreduje djetetovim rastom. Ona se dijeli na grubu i finu motoriku. Gruba motorika uključuje veće pokrete kojim dijete koristi svoje tijelo, npr. noge, ruke, stopala itd. kada se penje, trči, hoda, puza i sl. Da bi se gruba motorika razvila potrebno je djetetu dati dovoljno prostora i vremena kako bi se ono kretalo. Na temelju grube motorike dalje se nastavlja razvoj fine motorike. Fina motorika podrazumijeva korištenje koordiniranih pokreta kostiju, zglobova i mišića šake, najviše prstiju, zbog izvođenja preciznih i malih pokreta. Primjeri fine motorike su korištenje olovke kod djeteta kada, na početku, koristi cijelu

šaku, a kasnije drži olovku prstima, brisanje gumicom, crtanje, pisanje, rezanje papira po liniji, oblikovanje gline ili plastelina, i sl. Fina motorika ujedno je i zaslužna za koordinaciju i relaciju oko-ruka (sposobnost da ruka i prsti izvrše određenu radnju koju su vidjeli okom). Doktor znanosti Ranko Rajović navodi neke vrste aktivnosti i igara koje potiču razvoj fine motorike: zakopčavanje i otkopčavanje gumba i patenata, vezivanje vezica, miješanje tijesta, plastelina i gline, izrađivanje različitih figurica, savijanje papira i sjeckanje škarama za papir sa zaobljenim vrhovima igranje kockama i slagalicama, crtanje i bojenje (djeca nacrtaju zadani oblik, a potom oboje prostor unutar iscrtanih crta), pomoć u kuhinji – pranje voća, pravljenje sendviča, listanje slikovnica, oblačenje, prikupljanje igračaka nakon igre, hvatanje predmeta šakom i mnoge druge (Rajović, 2017).

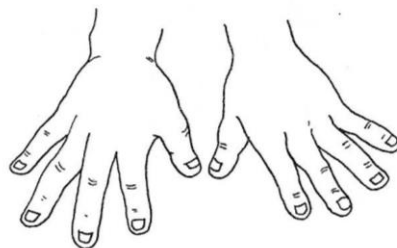
S druge strane, govor uključuje pomicanje i kontroliranje mišića lica, obraza, usana, jezika te govor ovisi o razvijenosti motoričkih vještina. Znanstvenici su brojnim istraživanjima, posebno proučavanjem razvoja dječjeg živčanog sustava, našli poveznicu da kod razvoja govora veliku ulogu ima funkcija ruke. Znanstvenici su istraživali ponašanje djece te uočili da kada dijete pokušava naći potrebnu riječ onda koristi geste ili kada dijete crta ili piše onda plazi jezik. Fiziolozi su došli do otkrića da razina razvijenosti govora izravno utječe na stupanj formiranosti finih pokreta prstiju ruku (Herljević i Posokhova, 2002). Također, autorice navode da što su aktivniji prstići, time se bolje ostvaruje govorni, emocionalni i intelektualni razvoj. Upravo se u samoj motorici može vidjeti značajnost jer putem nje spoznajemo svijet oko sebe i ona nam omogućuje komunikaciju s njime. Brojna istraživanja navode povezanost fine motorike s razvojem govora. Kada je riječ o razvoju motorike, dijete u razdoblju između šestog i osmog mjeseca počinje izvoditi ritmičke pokrete (npr. prebacuje jedan predmet iz lijeve ruke u desnu ruku i obratno) koje izvodi pljeskanjem ili tapšanjem. U razdoblju između osmog i dvanaestog mjeseca počinje koristiti jednostavne geste (mahanje i pokazivanje) te uz njih izgovara i prve riječi „ba-ba“, a kasnije i riječi sa značenjem. U daljnjem razvoju primjećuje se povećana motorička razvijenost pri baratanju raznim predmetima (lopta, slaganje kocaka pa vraćanje u kutiju, gužvanje i trganje papira i sl.), a nadalje u razdoblju između druge i treće godine samostalno uzima čašu i pije iz nje kao i crtanje čovjeka „punoglavca“. Navedene aktivnosti govore o

postepenom motoričkom razvoju kako grube tako i fine motorike koje je i popraćeno govorom te se mogu primjetiti pravilnije i gramatički točno izgovorene rečenice te i postepeno formiranje vlastitog govora. Istraživanje koje su napravili Iverson i Fagan (2004) proučavajući novorođenčad (starost između 6 i 9 mjeseci), koja se igra s igračkama i sa zvečkama sa svojim dadiljama, pronašli su u snimkama povezanost ritmičkih pokreta (tresnja sa zvečkama) i vokalizacije, tj. ritmički pokreti bili su koordinirani s vokalizacijom djece koja su brbljala i to dva put više od onih koji nisu (Fagan i Iverson, 2004). Ovaj rezultat pokazuje da je repetitivan pokret sa zvečkama istovjetan s repetitivnom vokalizacijom brbljanja. Dakle, važnost motoričke aktivnosti ukazuje na ostvarenje govornog, emocionalnog i intelektualnog razvoja.

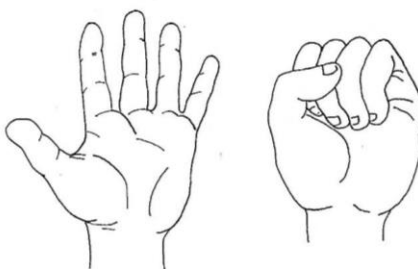
Herljević i Posokhova (2002) navode vježbe za razvoj mikromotorike svrstajući ih u dvije skupine. Prva skupina vježbi je „Govor s pokretima“ koje uključuje ritmične, kratke pjesme i brojalice popraćene pokretima prstiju. Ove vježbe izvode se u usporenom tempu prvo jednom pa drugom rukom, a zatim s obje ruke te se one mogu ponoviti od 3 do 5 puta. Uz to, naglasak je na prijelazu s jednog položaja ruke u drugi gdje taj prijelaz mora biti opušten i gladak kao i sam govor. Na slici 1. prikazane su vježbe za razvoj mikromotorike (Herljević i Posokhova, 2002, str. 112.).

Širim prste, pružam šake
kao hobotnica krake.

Sad ćemo igru igrati takvu -
pokaži mi dlan, a zatim - šaku.

Slika 1. Prikaz vježbi za razvoj mikromotorike

Drugu skupinu vježbi čine „Igre s prstićima“ koje su zahtjevnije i složenije unatoč statičnosti. Dijete sa svojim prstićima imitira određenu životinju ili predmet, a nakon što uspije tada ponavlja kratak stih. Svaka vježba može se ponavljati 3 puta dnevno. Na slici 2. prikazane su dvije vježbe imitacije ptica (Herljević i Posokhova, 2002, str. 141.).

"PTICA"

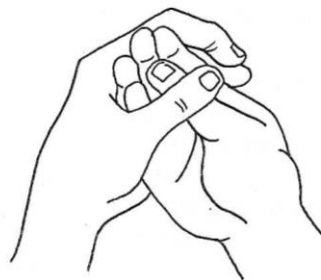
*Leti ptica
s grane na granu,
svojim ptićima
traži hranu.*

Dlanovi su okrenuti prema
tijelu. Palci su ispruženi i
isprepleteni. Prsti su stis-
nuti, poput krila, i čine
pokrete naprijed-natrag
(ptica leti).

"PTIĆI U GNIJEZDU"

*Ptići maleni
iz gnijezda
znatizeljno broje
zvijezde.*

Jednom rukom obuhvaćamo
sve prste druge ruke. Prsti
se miću, poput ptića u
gnijezdu.

Slika 2. Prikaz dviju igara s prstićima za razvoj fine motorike

Navedene vježbe pomoći će djeci u razvoju fine motorike. Razvijanjem fine motorike, kao i grube, daje se velika važnost u poticanju razvoja govora. Roditelj ove vježbe može samostalno raditi sa svojim djetetom jer time se povećava komunikacija između roditelja i djeteta, potiče se dijete na govorenje i razvoj fine motorike. Dijete od samih početaka ima potrebu za kretanjem, dodirivanjem, istraživanjem svoje okoline te čineći ove radnje, uz podršku okoline, ono razvija motoriku, govor te dolazi do mentalnog razvoja.

3. GOVORNE KOMPETENCIJE UČENIKA U RANOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Govor je sastavni dio našeg života. Bez njega ne postoji komunikacija. On je dugi proces kojeg dijete uči prvo slušanjem, imitacijom, a kasnije i postepenim govorenjem riječi. U samim počecima dijete sluša zvukove u svojoj okolini, promatra najbliže i njihov govor. Kasnije, nakon prve riječi, njegov se govor postepeno razvija te proširuje rječnik. Važno je dijete uvijek poticati na govor odgovaranjem na pitanja, postavljanjem pitanja, pjevanjem, davanjem slobodnog mjesta za govor. Također, djetetu treba dopustiti izražavanje emocija i mišljenja. Ona djeca s kojom se slabo razgovara, koju se slabo potiče na govor, najčešće imaju govorne probleme. Važno je naglasiti da je govor vještina koja se uči, vježba i poučava. Čovjeku je dana moć govora, no to ne znači da zna komunicirati na društveno prihvatljiv način. Da bi mogao komunicirati na društveno prihvatljiv način važno je da stekne govorno osposobljavanje. Govorno osposobljavanje čovjek stekne kroz godine školovanja gdje se razvije temelj na kojem se dalje onda grade govorne sposobnosti. Upravo ga u tome i škola osposobljava za razvoj govora i mišljenja te ga istovremeno ispravlja i mijenja. Ujedno je to i jedan od brojnih ciljeva škole da učenici nauče razvijati svoj govor i mišljenje. Vrlo važna zadaća je i naučiti komunicirati jer se tada govor dodatno proširuje, a u školi se upravo ta komunikacija stječe na satima Hrvatskoga jezika kroz jezično izražavanje. Međutim, komunikacija se ne ostvaruje samo na satima jezičnog izražavanja, već i na satima medijske kulture, književnosti i dr. Govor je tako jedan od važnijih jezičnih aktivnosti. Na satima jezičnog izražavanja, kao i u drugim, učenik je u komunikaciji s učiteljom/učiteljicom. Učitelj je moderator te svojim primjerom utječe na učenike tako da ih potiče na govorenje postavljajući pitanja, dajući određene primjere vezano uz temu koja se obrađuje, koristeći razne oblike rada gdje se potiče učenike na komunikaciju sa svojim prijateljima/kolegama u grupi i sl. Učitelj uči djecu pravilnoj komunikaciji, a za njezinu uspješnost potrebno je slijediti nekoliko savjeta koji ohrabruju učenike na aktivnost podizanja ruku i izražavanja svojeg mišljenja. Savjeti su: prihvaćanje i poštivanje učenikovih osjećaja (ovim načinom učenici se osjećaju kompetentnim za komunikaciju sa svojim članovima grupe), socijalne ili komunikacijske kompetencije su kulturno determinirane, optimalne intervencije učitelja ohrabruju socijalnu i komunikacijsku kompetenciju, npr. gledanje učenika u oči kada im se učitelj/učiteljica obraća, i dr.

(Šejtanić, 2018). Ovi savjeti pomažu učiteljima/učiteljicama kako učiti i ostvariti dobru komunikaciju s učenicima jer preko nje učenik ostvaruje samog sebe i uči kako dati i primiti informaciju u zadanom kontekstu. Šejtanić (2018) smatra da se govorna osposobljenost razvija u izvannastavnim aktivnostima jer učenik bira aktivnosti u kojima će sudjelovati i stvara se mogućnost komunikacije učitelja s učenicima kroz razne radionice, aktivnosti i vježbe te stvaranjem komunikacije učenika s drugim učenicima u grupi tako da sudjeluju u raspravama. Kroz navedene aktivnosti stvara se pozitivna, jasna i efikasna komunikacija koja ima pozitivno djelovanje na razvijanje govornih kompetencija. Za učenike nižih razreda igra se koristi kako bi se poticalo na razvijanje govora jer se kroz igroliku aktivnost učenici zabavljaju, opuštaju i pokazuju svoju spontanost i kreativnost ne sluteći da kroz igru zapravo uče. Na neki način učenje kroz igru je i čovjekova prirodna aktivnost te, iako ima određena pravila koja se trebaju slijediti, igra utječe na divergentno mišljenje, na „razvoj percepcije, intelekta, pamćenja, emocija, volje, osobnosti“ te „poticanje mašte, razvijanja fantazijskog mišljenja i komunikacije“ (Šego, 2009., str. 131.). Autorica navodi igre koje ujedno utječu na razvijanje govornih sposobnosti kod djece među kojima spominje stimulativne govorne igre (za sprječavanje odstupanja govornog razvoja kao i sam poticaj na razvoj govora), igre izgovaranja glasova i zvukova, igre u kojima je uključena i glazba (npr. *Blistaj, blistaj* - odrasla osoba pjeva pjesmu djetetu (od osam mjeseci pa nadalje) držeći ga za ruke i gledajući u njega te na posljednju riječ stiha pljesne djetetovim rukama i glasnije otpjeva tu riječ, *Pjesme na različite načine* – pjevanje pjesmi koje su djetetu poznate tako da se pjeva tiho, glasno, mumljajući, šaputajući, dubokim tonovima i sl.) (Šego, 2009).

Današnja djeca imaju problema s govorom pa tako imaju osiromašen rječnik, ne izgovaraju pravilno glasove, ispuštaju pojedine glasove, pogrešno izgovaraju riječi, govore sporo te zastajkuju, ili pak govore brzo i nerazgovjetno, pogrešno upotrebljavaju glagole, teško izgovaraju potpune rečenice itd (Peti-Stantić, Velički, 2009). Ujedno, ako se učenik ne potiče na govor, dolazi do stvaranja plašljivog, nesigurnog i agresivnog djeteta koje nema razvijene govorne kompetencije. Iako se na satima Hrvatskog jezika potiče na govorenje, ipak postoji premali udio sata gdje se govorna osposobljenost razvija. Neki od znanstvenika smatraju da uzorak smanjenja govorne osposobljenosti leži u smanjenoj satnici Hrvatskog jezika u

školama, zatim tradicionalnom usmjerenošću na sadržaje i kao i tradicionalnim obrascima poučavanja koji daju malu slobodu u korištenju novih mogućnosti izvođenja (Kovač i Odža, 2019). U nižim razredima osnovne škole učenike se više potiče na pisanje dok je sam govor zanemaren i smanjen što kasnije ima posljedicu da učenici ne mogu povezati naučeno sa stvarnom situacijom, odnosno naučeni jezik ne mogu ostvariti u stvarnoj komunikaciji (Grahovac-Pražić, 2015). Autorica je provela istraživanje učenika od 1. do 4. razreda osnovne škole te je cilj istraživanja bio utvrditi razlike u govornoj kompetenciji učenika nižih razreda. Rezultati istraživanja pokazali su napredak djece na kraju 1. razreda u smislu da su usvojili hrvatski jezik te sposobnost stvaranja teksta na planu govora koristeći oko 40 riječi, a učenici 4. razreda su stvarali više rečenica od prvašića što ujedno govori o progresivnom rastu, ali ipak ne griješe manje od prvašića. Nadalje, autorica je došla do zaključka da učenicima treba dati prostor za govor kako bi mogli oblikovati svoje govorne iskaze, omogućiti kreativnost te ih osposobiti za snalaženje u raznim govornim situacijama što znači da se upravo time učenik razvija, snaži samopouzdanje i ostvaruje se ugodna i poticajna atmosfera u učionici gdje se nitko ne boji izreći svoju misao. Dakle, sposobnost jezičnog komuniciranja vrlo je važna u današnje vrijeme. Jezičnom komunikacijom učenik otkriva samog sebe i uči kako se obratiti nekome. Nadalje, govorom se učenik i predstavlja, izlaže svoje mišljenje o nekoj temi pokazujući sposobnost korištenja stručnih termina kao i bogat vokabular. Osim toga, razvijanjem jezične komunikacije učenik snaži samopouzdanje koje mu je prijeko potrebno kod izlaganja referata i prezentacija, a i jednog dana kod zaposlenja kada će prisustvovati brojim intervjuima te će govorna osposobljenost igrati važnu ulogu u dobivanju posla.

4. POVEZANOST GOVORA I GLAZBE

Glazba, kao jedna od umjetnosti, djeluje na cjelokupni ljudski organizam utječući na duhovnoj, kognitivnoj, psihološkoj i emocionalnoj razini čineći čovjeka ispunjenim i potpunim. Osim toga, znanstvenici su pronašli poveznicu glazbe i govora. Naime, na svaki dio mozga glazba ima određeni pozitivni učinak. Ono što je važno istaknuti jest činjenica da u mozgu postoje dva glavna područja za govor i jezične funkcije, a to su Brocino područje i Wernickovo područje. Brocino područje, nazvano prema francuskom liječniku i antropologu Pierreu Paulu Broci, nalazi se uz primarni motorički kontekst u frontalnom režnju i važno je za obradu jezika, odnosno omogućuje proizvodnju govora dok je Wernickovo područje, nazvano prema njemačkom neurologu Carlu Wernicku, odgovorno za proizvodnju i razumijevanje govornog i pisanog jezika te se nalazi u temporalnom režnju kore velikog mozga (Gulan, 2020). Zahvaljujući otkrićima ovih područja pronađena je i poveznica s glazbom pa tako slušanje glazbe ili prisjećanje riječi pjesama uključuje jezična područja, uključujući Wernickovo i Brocino područje (Levitin, 2006). Ukoliko dođe do oštećenja navedenih područja, čovjek nije u mogućnosti proizvesti govor (u slučaju oštećenja Brocinog područja) ili se javlja, nemogućnost razumijevanja govora uz slabu mogućnost izgovora koji je zbrkan (u slučaju oštećenja Wernickovog područja). Nadalje, kada se govori o različitim funkcijama dijelova mozga tada se većinom govore o tome kako je obrada govora lokalizirana u lijevoj polutki, a glazba u desnoj. Neke lokalne značajke govornog jezika (npr. razlikovanje glasova) smještene su u lijevoj polutki što je ujedno i usklađeno s imenovanjem raznih obilježja glazbe (imenovanje pjesme, izvođača, glazbala ili glazbenog intervala), dok se melodijska linija obrađuje u desnoj polutki kao i fino razlikovanje tonova sličnih visina (Levitin, 2006).

Promatra li se govor i glazba tada se prije svega trebaju sagledati njihove glavne značajke. Naime, govor i glazba imaju svoje sastavnice. U govoru su temeljne sastavnice – intonacija, ritam, intenzitet, napetost i vrijeme za pauzu, dok se glazba sastoji od glazbenih sastavnica kao što su visina tona, ritam, tempo, melodijska linija, boja tona, jačina i reverberacija (Levitin, 2006). Iako mozak različito procesira glazbene izraze kao i sastavnice govora, ipak informacije koje se prenose, a vezane su za govor, kao i informacije koje su vezane za glazbu u jednom

su dijelu povezane što se najbolje očituje primjeru kada čujemo melodiju pjesme i najčešće se prisjetimo i riječi te pjesme. Intonacija označava određenu visinu na kojoj se izgovara glas te je ona povezana s intenzitetom koje čovjek osjeća u cjelini u smislu da ljudsko uho lakše osjeti promjenu nijanse tona, nego nijansu intenziteta. Ritam u govoru označava pravilnu izmjenu zvukova, a osnovne značajke su periodičnost i naglašavanje. Osim u trajanju, ritam se primjenjuje i u promjeni jačih i slabijih naglaska. S druge strane, glazbeni se ritam odnosi na trajanje nizova nota i kako se te note međusobno grupiraju u pojedine elemente. Za stvaranje osjećaja ritma veliki dobitnici imaju brojalice koje su zapravo imitacija prirodnog zvuka. Pomoću njih djeca vježbaju izgovaranje glasova te prakticiraju ritmičke mogućnosti. Nadalje, melodija je niz tonova različitih visina i trajanje te se sastoji od intervala. Ona u govoru omogućuje razlikovanje promjene visine glasa. Uz samu melodiju vezan je i ritam te govor ne postoji bez jednoga i drugoga.

4.1. Glazbene aktivnosti za poticanje govora

Najčešća glazbena aktivnosti koja se koristi za govor je pjevanje. Pjevanje, osim što daje određenu smirenost i ugodu djetetu, potiče i fonološku svijesnost. Dakle, djeca prilikom pjevanja uparuju određeni ton sa slogovima ili riječima. Kroz pjesme, djeca vježbaju oponašanje ritma i glasova koje proizvode tijekom pjevanja. Pronađene su brojne pozitivne dobrobiti pjevanja (Arleo, 2000; Nikolić, 2018; Welch, 2012). U fizičkom smislu pjevanje pomaže kardiovaskularom sustavu tako da povećava dovod kisika u krvi te ujedno pomaže i dišnom sustavu, razvija finu i grubu motoriku vokalnog sustava te utječe na pojedine dijelove u mozgu (dio za glazbu – ritam, visina tona, boja tona, jezik, fina motorika, vizualna podloga te emocije). U psihološkom smislu omogućuje pojedincu stvaranje vlastitog identiteta, samopouzdanja, čini čovjeka sretnijim, zadovoljnijim, potpunim, omogućuje komunikaciju s drugima što ujedno daje i socijalnu inkluziju pripadanjem određenoj skupini, uči nas kako poboljšati vokalnu koordinaciju. U glazbenom smislu daje nam opažanje i realizaciju glazbenog potencijala i formiranja kreativne osobe, a s obrazovne strane povećava poimanje znanja i razumijevanja svijeta oko sebe kroz glazbu i spoznaji o određenim mogućnostima, razvijanju i stvaranju kompetentnosti za jezik, poboljšanju čitalačkih sposobnosti itd. (Welch, 2012).

Aktivnost pjevanja se najbolje primjenjuje kroz određene brojalice i pjesme prigodne za predškolsku djecu i za niže razrede osnovne škole. Brojalice same po sebi koriste djeci kao igra, kao uvod u igru ili upotpunjavanje. Djeci su one zabavne i vole ih jer su zanimljive, ritmične, melodične i često se u njima može pronaći neka šala. Brojalice razvijaju osjećaj za slog i ritam, za izgovaranja riječi i glasova, smanjivanju govornih smetnji, potiču na govor te obogaćuju rječnik. Uz njih je najbolje iskoristiti i određeni pokret (pljeskanje, pucketanje i sl.) jer se time razvija i motorika djeteta. Neki primjeri brojalica na hrvatskom jeziku su eci peci pec, ringe ringe raja i dr. Također, pjesme isto pomažu u artikulaciji glasa, omogućuju nenaporno postizanje slivenog izgovora, pravilnog ritma, naglasaka i intonacije (Herljević i Posokhova, 2002) te pjevanje dječjih pjesama pomaže u rastavljanju riječi na slogove (Forgeard i sur., 2008). Uz to, pjesme pomažu i o učenju o raznim temama (prirodi, životinjama, obitelji i dr.) pri čemu se radi na razvijanju jezika i proširivanju djetetovog rječnika. Pjesme, brojalice i slušne aktivnosti pripremaju predškolsku djecu prema kompetentnom čitanju (Bolduc i Lefebvre, 2012).

Glazbene su igre kombinacija nekih glazbenih sposobnosti: pjevanja, plesa, sviranja i pokreta. Osim što su zabavne i kreativne, one potiču učenika na govor kroz pjevanje, djeluju na tjelesne i estetičke sposobnosti kao i na razvijanje glazbenih sposobnosti. U osnovnoj školi spominju se kao dio glazbene kreativnosti jer izoštravaju osjećaj za ritam i intonaciju, senzibilitet za glazbu, maštovitost i samopouzdanje (Milinović, 2015). Dugoročnim primjenjivanjem glazbenih igara u nastavi može se primjetiti poboljšanje vokalnih sposobnosti i psiho-motoričkih vještina djece. One se dijele na glazbene igre s pjevanjem (pokretne igre koje se mogu izvoditi u krugu, koloni, slobodnom obliku ili mješovitom obliku), glazbene igre s ritmovima/melodijama (npr. „Telegraf“) i glazbene igre uz slušanje glazbe (Milinović, 2015). Također, glazbene igre koriste se i u govornoj terapiji jer izoštravaju pažnju, komunikaciju, pamćenje, povećaju želju za sudjelovanjem. Neke od igara su: *Musical Shakers*, *Who Took the Cookies From the Cooking Jar*, *Drumming*, *Do You Like Pie?* te modificirane igre poput *Sound Correct Four*, *Guess Who* i dr. Ove vrste igara mogu se pronaći na web stranici www.txsource.com. Ova stranica omogućuje tim stručnjaka koji se bave određenim terapijama (npr. stručnjake za govorne

terapije, socijalne radnike, učitelje za gluhe i nagluhe, učitelje za slijepo osobe, asistente i dr.) te pruža načine kako koristiti glazbu i igre u govornim terapijama.

4.2.Orff Schulwerk

Carl Orff (bio) je poznati njemački skladatelj, pedagog, dirigent. Osim što je poznat po oratoriju „Carmina Burana“, poznat je i po koncepciji glazbene radionice koju je stvorio zajedno sa svojim kolegom Gunildom Keetmanom koja potiče novo učenje kroz glazbu i pokret. Carl Orff razmišljao je o ideji o tome da se odgoj poučava kroz glazbu. Upravo se tom idejom vodio i proširio ideju o povezanosti govora, pokreta i glazbe. S tom idejom nastao je Orff Schulwerk. On se temelji i na ideji da djeca, pa i odrasli, najbolje uče glazbu kroz pokret, ples, stvarajući i improvizirajući glazbu. Cilj Orffova koncepta je da djeca razviju osjećaj za ritam, da stvaraju glazbu, neovisno o tome znaju li glazbenu notaciju i sl, kroz improvizaciju, pokretima, plesom, kompozicijom, istraživanjem i izvedbom (Long, 2013). Svaka ova radnja može se izvoditi pomoću udaraljaka i Orffovim instrumentima. Iako je glazba centralni pojam, pokret u Orffu je temeljni jer je kreativan, spontan i jednostavan. Postoji nekoliko faza kroz koje se vodi djecu prema glazbenom razvitku:

- a) Faza istraživanja – istraživanje zvukova i pokreta
- b) Faza imitacije – razvoj temeljnih sposobnosti gdje djeca razvijaju ritmizirani govor i koriste tijelo kao instrument (pljeskanje, pucketanje prstima, pljeskanje o bedra, udaranje nogama i sl.) kroz pokret, u pjevanju, sviranju instrumenata
- c) Faza improvizacije – steknute vještine služe da djeca počinju sami oblikovati glazbu, kombinirati nove glazbene obrasce te na taj način pridonositi grupi
- d) Faza stvaranja – kombinacija elementa iz prethodnih faza gdje se stvaraju mali oblici poput ronda, teme s varijacijom, mini suite, transformiraju se i književni materijali (priče, basne, pjesme) u minijature kazališne dijelove kroz prirodni ili ritmizirajući govor, pokret, ples, pjevanje, sviranje instrumenta (Shamrock, 1997).

Ovim pristupom djeci se omogućuje intenzivnije, kreativnije doživljaje i istraživanja glazbe uz izbjegavanje straha od neuspjeha, odnosno da će nešto krivo napraviti. Kako bi se još smanjio stres i stvorila antistres učionica, učitelj koristi i Orffove instrumente (Orff Instrumentarium). Orff je sam zamislio koji su instrumenti pogodni za ovakvu vrstu rada, a tu pripadaju blok flauta, ksilofon, činele, glockenspiel, zvonca, štapići, triangl, kastanjete, bubnjevi, timpani, i dr.

Koristeći ovakav pristup, djeca doživljavaju glazbu kroz pokret, ples, a veliki dobrinos donosi govoru i jeziku. Naime, govor je veliki značaj u Orffu jer sve što učitelj pokazuje djeci ona, s obzirom na aktivnosti, naprave kroz pokret kojeg uzajamno slijedi i govor. Govor i jezik su povezani u zvučanju, a u Orffu oni su međusobno integrirani kroz ostinato, kratkim i ponavljajućim uzorcima koji su povezani sa spjevovima, malešnicama i pjesmama (Jorgenson, 2011). Korištenje malešnica vrlo je korisno za učenje zvuka jezika i za razvoj fonološke svjesnosti. Djeca, govoreći, odnosno izvodeći ritam, zapravo dolaze do spoznaje o jeziku i razumijevanju jezika koji sadrži puls i ritam i kroz ritmiziranje malešnica preko kojeg dolaze do shvaćanja koncepta glazbe. Nadalje, Orff daje djeci i spoznaju o konceptima koji se mogu naći u govoru i jeziku: vokabular, recitiranje, aliteracija, poziv i odaziv, forma i tekstura (Jorgenson, 2011). Kada djeca savladaju glavne principe Orffa tada su spremni ići na viši stupanj, a to je učenje sviranja instrumenta.

Orff Schulwerk daje novu perspektivu učenja glazbe omogućujući djeci različitog uzrasta svladavanje i razvoj glazbenih sposobnosti na zanimljiv i zabavan način. Djeca kroz govor, pokret, ples, pjesmu, recitaciju, sviranjem različitih instrumenta dolaze do spoznaje o glazbi, od čega se sve sastoji kroz istraživanje, imitaciju, improvizaciju i dr. Također, djeca ovakvim radom razvijaju socijalne vještine, govor, proširuju vokabular, uče novi jezik, razmišljaju, pamte, razvijaju vještine timske rada, emocionalne vještine. Kroz glazbu djeca razvijaju vlastiti identitet i osnažuju na samopouzdanje koje će im biti upriječno potrebno kroz razna životna razdoblja.

5. UČINAK GLAZBE NA NEUROLOŠKOJ RAZINI

5.1. Mozak - građa

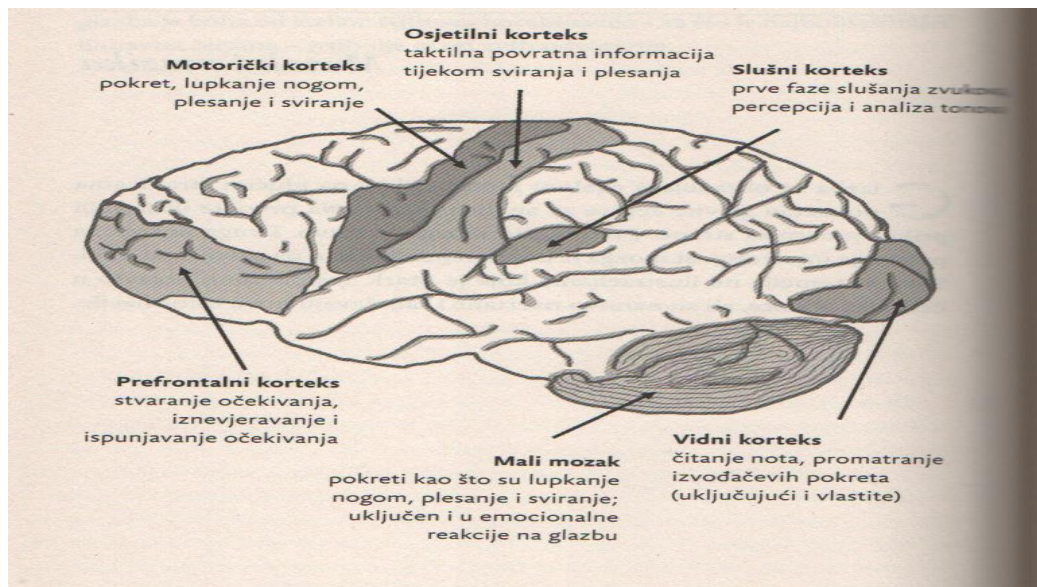
Mozak je jedan od najvažnijih organa u našem tijelu. On se sastoji od mnoštva neurona koji međusobno komuniciraju putem sinapsi – mjesto gdje signal prelazi preko jednog neurona do drugog. Mozak upravlja svim funkcijama na način da živčane stanice u mozgu šalju impulse putem sinapsi otpuštajući neurotransmitere koji aktiviraju reakciju u nekom drugom neuronu ili stanici. Tim načinom omogućuje nam čitanje, pisanje, plesanje, komponiranje glazbe, usklađivanje pokreta, gledanje i brojne druge funkcije. Mozak se sastoji od 3 dijela: veliki mozak, moždano deblo i mali mozak. Veliki mozak podijeljen je na 2 polovice – lijevu i desnu moždanu hemisferu, a one su u sredini povezane sa živačnim vlaknima koji se zovu *corpus callosum* (Ackerman, 1992). Nadalje, on se dijeli na čeonu režanj (rješavanje problema, motoričko kretanje, govor, misao itd.), tjemeni režanj (pisanje, osjećajnost, držanje tijela), zatiljni režanj (vid) i sljepoočni režanj (sluh, pamćenje, prepoznavanje jezika). Moždano je deblo glavno za preostale važne funkcije poput disanja, gutanja, kucanja srca, a mali mozak, koji se nalazi ispod velikog mozga, ima glavnu ulogu u stvaranju finih i glatkih pokreta (položaj ruke i noge) (Ackerman, 1992.)

Proučavanjem i analizom moždanih funkcija, znanstvenici su vremenom uočili da je najčešće jedna hemisfera dominantnija od druge. Lijeva je hemisfera sklonija analiziranju, računanju, logici, matematici, prepoznavanju jezika, kritičkom mišljenju, dok je desna hemisfera zaslužna za kreativnost, intuitivnost, prepoznavanju lica ili primjerice stvaranju glazbe. Suvremena neuroznanost pobija mit o dominantnosti određenih polutki s objašnjenjem da navedene polutke nisu zrcalno jednake te ako je određena funkcija izrazitija u jednoj polutki to onda znači da je dominantna u toj polutki, ali ne znači da nam je ta polutka ujedno i dominantna. Kada se govori o dominantnosti, to znači da „jedna polutka preuzima dominantnu ulogu u kontroli složenih ponašanja i kognitivnih procesa, dok druga igra sporednu ulogu te se naziva subdominantna polutka“ (Gulan, 2020). Ono što je do sad pokazano jest da lijeva hemisfera kontrolira desnu stranu tijela, a desna hemisfera kontrolira

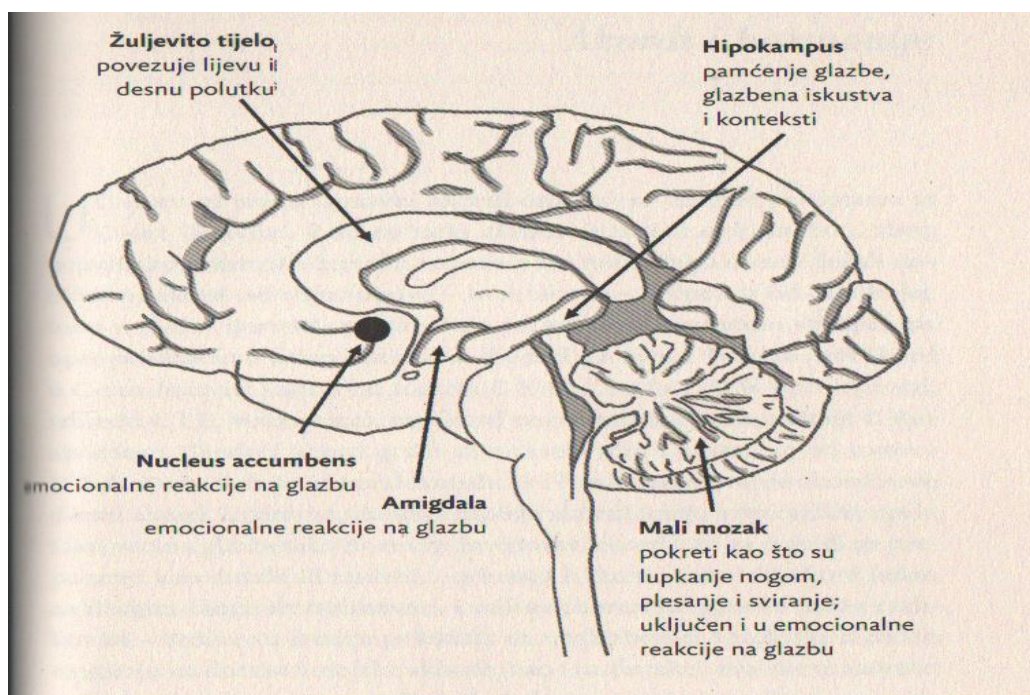
lijevu stranu tijela i ta specijalizacija lijeve i desne hemisfere za neke funkcije zove se lateralizacija (Gulan, 2020).

5.2. Glazba na neurološkoj razini

Promatrajući ljudski organizam, a ponajviše mozak kao dio živčanog sustava, istraživanja su pokazala kako glazba ima veliki utjecaj na organizam. Osim što glazba ima utjecaja na ljudske emocije, ponašanje i djeluje u lječidbene svrhe kao vrsta muzikoterapije, ona ima veliki značaj za ljudski um tako što ga čini aktivnijim. U procesu recepcije glazbe povezuju nam se obje hemisfere, lijeva i desna, na način da, promatrajući rad lijeve i desne hemisfere i uzimajući u obzir funkcije koje su dominante u tim hemisferama, glazba potiče učenje i zadržavanje informacija. Ova činjenica uočljiva je u primjeru kada osoba svira neki instrument ili pjeva ili kada dirigira. Tada se aktivira čeonni režanj koji je zaslužan za planirano ponašanje kao i istovremena aktivacija lijeve hemisfere koja proučava informaciju, a desna hemisfera aktivira glazbu i takvim prakticiranjem naš mozak postaje sposobniji u primanju informacija (O'Donell, 1999.). Važno je istaknuti da glazbeno zvučanje aktivira cijeli mozak. Navedene slike (slika 3. i slika 4.) pokazuju utjecaj glazbe na određeni dio mozga (Levitin, 2006., str. 258 – 259).

Slika 3. Glavni centri za analizu glazbe – prikaz mozga sa strane (Levitin, 2006., str. 258)

Slika 4. Glavni centri u mozgu – prikaz unutrašnjosti mozga (Levitin, 2006., str. 259)

Također, kod sviranja glazbe razvija se motorika, ponajviše motorika lijeve i desne ruke, što ujedno pokazuje savladanu sposobnost korištenja obje ruke. Aktivnost sviranja glazbenog instrumenta razvija koordinaciju i koncentraciju kod sviranja (npr. sviranje točnih tonova i preciznog ritma u skladbi) te senzomotorički dodir i slušnu percepciju („Music, Rhythm and the Brain“, 11.05.2019.). Znanstvena istraživanja koja proučavaju neurološke aktivnosti profesionalnih glazbenika uočila su da se sviranjem instrumenta povećava siva tvar u nekim dijelovima mozga jer su funkcije kao slušno procesuiranje, pamćenje i učenje bile najviše razvijene („How does music affect your brain“, 07.07.2017.). Glazba se, osim sviranja, može osjetiti slušanjem i kuckanjem uz glazbu gdje se aktivira centar za pamćenje (hipokampus - sljepoočni režanj). Glazbena obuka pridonosi u poboljšanju verbalnih, spacijalnih, matematičkih sposobnosti i IQ kod osoba (Nikolić, 2018). Također, slušanje ili prisjećanje teksta određene pjesme utječe na poboljšanje centra za jezik u prednjem i sljepoočnom režnju te čitanje glazbe utječe na vidnu moždanu opnu koja je glavna funkcija u zatiljnom režnju (Levitin, 2006).

Kuckanje uz glazbu sinkronizirani je pokret koji je povezan s periodičnim i tihim pulsom u glazbi. Taj se pokret pojavljuje spontano prilikom slušanja glazbe i pokazuje povezanost ritma i pokreta pri čemu se uključuju motoričke sposobnosti. Kod procesuiranja glazbenog ritma, dijelovi mozga sudjeluju zajedno. Koristeći fMRI (funkcionalna magnetna rezonancija), povezanost između bazalnih ganglija i kortikalnih područja, uključujući SMA, PMC i slušne moždane opne bile su najveće prilikom slušanja glazbe s određenim pulsom (Grahn, Rowe, 2009; prema Cameron, Grahn, 2014). Istraživanja (Grahn, Rowe, 2009; Chen, Penhune, Zatorre, 2006), koja su naveli autori Cameron i Grahn (2014) u svojem radu, pokazuju da motoričke funkcije i slušni sustav najviše se razvijaju i povećavaju tijekom ritma i percepcije pulsa (Cameron i Grahn, 2014). Međutim, kod nekih ljudi koji boluju od Parkinsonove bolesti, epilepsije, šizofrenije javlja se remećenje normalnih ritmova koji se događaju u mozgu. Kod ljudi koji boluju od Parkinsonove bolesti primjećuje se titranje ruku i druge poteškoće koje su povezane s pokretom. Zahvaljujući ritmu u glazbi i plesu, poteškoće koje se javljaju ubrzo se smanjuju. Korištenje stimulansa ritma kod osoba s Parkinsonovom bolesti poboljšava se slušni sustav više nego bilo koji drugi sustav te se s time ojačava brzina hodanja, takti signal i dužina koraka (Bardy i sur., 2018). Interesantan je primjer koji je opisala muzikoterapeutkinja i neuroznanstvenica dr. Elizabeth Stegemöller sa Sveučilišta Iowa pacijentu koji boluje od Parkinsonove bolesti. Pacijent se našao u jednom restoranu te je htio otići na WC, ali nije se mogao pomaknuti. Ostao je zamrznut na mjestu bez mogućnosti pokretanja. Ovakva je poteškoća samo jedna u nizu koje se događaju pacijentima te stres dodatno pojačava poteškoću. Kako bi mogao izvršiti radnju koju je htio, pacijent se sjetio jednog terapijskog sata kojeg je pohađao i počeo je pjevati pjesmu „You are my sunshine, my only sunshine“. Upravo ova pjesma i glazbena aktivnost pomogla su mu stići do željenog mjesta na način da je pjevao pjesmu te pratio ritam i melodiju pjesme (Steward, 2019). Kroz glazbene aktivnosti koje se koriste u školi pridonosi se smanjivanju stresa kod učenika kako bi mogli izvoditi pokret, pratiti ritam glazbe te pjevati dječje pjesme na satima stranog jezika.

Osim što kuckanjem uz glazbu prati određeni ritam gdje je sinkroniziran pokret uz puls glazbe, ljudsko tijelo također može poslužiti kao jedna vrsta instrumenta koja može proizvesti ritam. Jedna od motoričko - ritmičkih metoda koja se koristi u glazbenom obrazovanju kako bi se podučavale ritmičke strukture zove se *body percussion* (Ahokas, Burger, Thompson, 2014.). Ova metoda oslanja se na ljudsko tijelo koje služi kao jedna vrsta instrumenta jer se koriste svi dijelovi (ruke, noge, stopala i dr.). Pomoću njih proizvode se jednostavni pokreti poput lupanja rukama, dodirivanja stopala, pucketanja prstima, otkucaji koristeći druge dijelove tijela i sl. Ljudi se kreću pomoću vlastitog tijela te način na koji se kreću, kontroliraju i koriste tijelo povezano je s kognitivnim funkcijama pa tako *body percussssion* utječe na poboljšanje kognitivnih i motoričkih sposobnosti koje su međusobno povezane (Ahokas i sur., 2014.). Osim toga, *body percussion* utječe na poboljšanje u 3 područja: fizičko (spoznaja o svojem tijelu, kontrola pokreta i snage mišića, koordinacija, ravnoteža), mentalno (poboljšanje koncentracije, pamćenja i percepcije) i socijalno-afektivno (pomaže u izgradnji odnosa te smanjuje anksioznost u socijalnim odnosima), a upravo ta područja imaju važnost u stvaranju samopouzdanja, komunikacije i izolacije drugih degenerativnih bolesti poput anksioznosti, Alzheimerove bolesti i sl. (Jauset-Berrocal, Liendo-Cárdenas, Romero-Naranjo, Romero-Naranjo, 2014.). Osim što se koristi u glazbenom obrazovanju, koristi se i u osnovnoškolskom obrazovanju kako bi se poboljšala koncentracija i pamćenje učenika. Primjer *body percussiona* na satu glazbenog obrazovanja bio bi slijedeći: učiteljica zadaje jednu ritmičku strukturu koju ponovi 2 puta – 2 puta pljesne s rukama i zatim 4 puta lupne o prsa. Prije pokazivanja primjera, učiteljica učenicima objasni što znači ritmička vrijednost pljeska (četvrtinke) i lupanja o prsa (šesnaestinke). Nakon toga, svi učenici zajedno ponove ritmičku strukturu, a jedan učenik na ploči zapisuje ritam notama. Kao još jedan primjer *body percussiona* s djecom bio bi zapisani ritam na papirima (jedan takt u kojem se nalaze napisane note) koji stoje na podu dok učenici stoje u krugu. Jedan učenik izabere jedan takt kojeg odsvira pomoću *body percussion* tehnike koristeći obrasce: pljesak – četvrtinka, lupanje o prsa – šesnaestinke, pljesak o bedro – polovinka, udarac o tlo – cijela nota. Nakon što odabere i odsvira takt, ostali učenici pokušaju naći zadani takt na papiru i s obzirom na papir kojeg su uzeli svi zajedno odsviraju i izgovaraju ritamskim

slogovima takt. Onaj tko je uzeo pravi papir nastavlja igru dalje. Navedeni primjeri pokazuju kako učenici prepoznaju notni zapis, razvijaju slušnu percepciju, poboljšavaju motoričku aktivnost i govor koji je popraćen uz pokret. Koristeći tehniku *body percussiona* u osnovnoškolskom obrazovanju (npr. na satima stranog jezika) pridonosi se motivaciji učenika, međusobnoj komunikaciji učenika i stvaranju povezanosti između učenika.

5.3. Neuroplastičnost mozga

Od ranih početaka života izrazito je važno dijete poticati određenim aktivnostima jer je upravo u tim počecima mozak najviše sklon upijanju informacija. Aktivnosti koja djeca kontinuirano izvode (npr. skakanje, preskakanje, puzanje, boravak u prirodi, provlačenje, trčanje i dr.) potiču stvaranje većeg broja sinapsi (Rajović, 2017). Stvaranjem sinaptičkih veza povećava se komunikacija između neurona što pridonosi povećanoj i međusobnoj komunikaciji neurona (Topolovčan i Velički, 2017). Kod izvođenja raznih aktivnosti lijeva i desna hemisfera u mozgu međusobno se nadopunjuju i takvim povezivanjem omogućuju bolje razumijevanje i povezivanje dobivenih informacija (Bulat, 2014). Navedeno govori o tome kako naš mozak nije stabilan, već je u konstantnoj aktivnosti, odnosno poprima nove neuronske veze. Mogućnost mozga da mijenja svoju organizaciju i funkciju ponavljanjem određenih stvari zove se neuroplastičnost (Bulat, 2014). Ona je uočljiva u normalnom razvoju koja se javlja od rođenja i nastavlja u kasnijoj dobi do puberteta (zbog smanjivanja broja sinapsi) i uočljiva je u slučajevima oštećenja mozga gdje mozak reorganizira svoje funkcije kako bi nadoknadio izgubljene funkcije (Bulat, 2014). Često je moguće čuti rečenicu da su djeca kao spužve jer upijaju puno informacija. Upravo je neuroplastičnost zaslužna da djeca brže i lakše savladavaju prepreke, nauče nova znanja i steknu iskustva, ali da bi to mogli učiniti potrebna je vježba kako bi se usavršili i dobili osjećaj uspješnosti što ih motivira za napredovanje. Znanstvenicima je izrazito interesantna sposobnost moždane prilagodbe te su brojna istraživanja (Evans i sur., 2009; Münte, Altenmüller, Jäncke, 2002; Schlaug i Wan, 2010) usmjerena prema glazbi koja vrlo intenzivno aktivira sposobnost

neuroplastičnosti. Naime, bilo kakva radnja uz koju se veže glazba (slušanje glazbe, sviranje instrumenta, tapkanje uz glazbu i sl.) pokazuje da postoji značajan utjecaj na moždane aktivnosti. Posebno zanimljiva aktivnost uključuje sviranje instrumenta. Počevši od rane dobi, sviranje instrumenta ima veliki značaj jer pridonosi stvaranju novih živčanih puteva k tome omogućujući mozgu da lakše prima i procesira informacije. Duljim se bavljenjem mozak sve više mijenja i stvara se jako puno živčanih veza i sinapsi. Osim što glazbena poduka ima značajan pozitivan utjecaj na razvoj mozga, pozitivan utjecaj na ima i muzikoterapija pomoću koje se pomaže pacijentima s brojnim neurološkim oštećenjima. Pomoću neuroplastičnosti muzikoterapija donosi efektivne rezultate kod brojnih osoba koje dolaze na rehabilitaciju. Navedena su 3 principa po kojima je muzikoterapija uspješna, a to su: djelotvornost glazbe čijim se izlaganjem oslobađa dopamin, neurotransmiter zaslužan za osjećaj sreće, zatim hebijska teorija koja tumači da „neurons that fire together, wire together“ te da oni neuroni koji se pokreću zajedno zapravo osnažuju novu vezu ili stvaraju novu vezu. Primjerice kada se glazba povezuje s pokretom, glasom, improvizacijom, disanjem, pulsom muzikoterapeuti osnažuje se povezanost neurona i uklanja se simulatna aktivacija neurona u područjima u mozgu s tim ponašanjima (Dukić, 2018). Kao zadnji princip navedeno je da dugotrajno izlaganje buci dovodi do negativnog utjecaja na plastičnost mozga stvarajući stres i ometanje u kogniciji i pamćenju, a s druge strane dugotrajna izloženost slušanju glazbe dovodi do napretka u učenju (najviše uočen u promjenama u hipokampusu) (Dukić, 2018.).

6. GLAZBA U ŠKOLSKOJ DOBI DJETETA

Dijete od samog začeca osjeća zvukove, vibracije iz okolnog svijeta. Znači, od samih početaka dolazi u kontakt s glazbom koja će ga pratiti tijekom života. Glazba je ujedno i veliki dio kulture čovjeka stoga su glazbene aktivnosti sastavni dio obrazovnih kurikula u različitim kulturama i prisutna u odgoju i obrazovanju. Djeca su najvećim dijelom u dodiru s glazbom u školskoj dobi, tijekom cjelokupnog nastavog procesa, a ne samo tijekom glazbenih predmeta. Međutim, ne prepoznaju svi školski kurikuli važnost glazbe za cjelokupni dječji razvoj. Glazbeno je obrazovanje u cjelokupnosti obrazovnih programa prilično zapostavljeno te se glazbene aktivnosti ne uključuju dovoljno u primjenu s obzirom na nove mogućnosti, znanstvene spoznaje i metodičke postulate. Programi nastave Glazbene kulture trebali bi se kontinuirano u metodičkoj praksi unaprijeđivati novim aktivnostima, kao i intenzivirati primjenu glazbenih aktivnosti u neglazbenim predmetima. S obzirom na suvremene neuroznanstvene spoznaje o dobrobiti glazbe za razvoj mozga poglavito u ranoj, predškolskoj i školskoj dobi, bilo bi dobro da obrazovni koncepti pružaju nove mogućnosti primjene glazbenih aktivnosti u integriranom kurikulu.

6.1. Kognitivni razvoj

Bavljenje glazbom ili izlaganje glazbi ima veliko značenje za kognitivni razvoj. Prije svega važno je napomenuti kako su napravljena brojna istraživanja o tome kako glazba utječe na kognitivni razvoj u području slušanja glazbe te kakvog utjecaja glazbena obuka ima na druga neglazbena područja. Kod slušanja glazbe važno je istaknuti Mozart efekt kod kojeg se ističe poboljšanje spacijalno-temporalnog rezoniranja, poboljšanje kvocijenta inteligencije kao i kreativnih sposobnosti. S druge strane, istraživanja su pokazala da kod slušanje glazbe, bila to Mozartova ili neka druga, ne utječe na poboljšanje određenih sposobnosti, već to ovisi o emocionalnom stanju čovjeka (Nikolić, 2018.). Emocionalno stanje izazvalo je bolje kognitivno funkcioniranje i omogućilo visoku razinu uzbuđenja i pozitivnog raspoloženja slušanjem voljene glazbe neovisno o vrsti, pjevanjem pjesama, pričanjem priča (Nikolić, 2018.). Obrazovanje u glazbenim aktivnostima ima prednosti kod drugih neglazbenih

područja. Glazbene aktivnosti doprinose poboljšanju rješavanja slušnih zadataka i auditivnoj obradi te longitudinalno istraživanje koje je proveo Chobert i sur. (2012; prema Miendlarzewska i Trost, 2014) pokazao je da djeca u dobi između 8. i 10. godine koja su pohađala dvanaestomjesečni glazbeni program bolje razlikuju trajanje slogova i vrijeme početka glasa od djece koja su pohađala likovne sate. Glazbeno obrazovanje doprinosu poboljšanju slušnih vještina, razlikovanju zvuka koji je važan u obradi govora i zvukova (Miendlarzewska i Trost, 2014). Navedene autorice spominju da glazbeno obrazovanje utječe na poboljšanje jezičnih vještina, prostorne i matematičke sposobnosti, pamćenja, kognitivne fleksibilnosti (mogućnost izmjene zadataka), kognitivne kontrole (pažnja i inhibicija), socijalnih vještina, inteligencije i akademskog postignuća (Miendlarzewska i Trost, 2014). Smatra se da glazba utječe na intelektualni razvoj jer glazbeno se obrazovanje gleda kao dodatna aktivnost koju dijete pohađa uz školu koja potiče intelektualne sposobnosti, zbog sposobnosti koje se uvježbavaju kroz glazbeno obrazovanje (koordinacija, pmaćenje, čitanje, fina motorika, dr.) te vježbanja apstraktnog mišljenja i prepoznavanja glazbenog sadržaja (Nikolić, 2018.). Nadalje, glazba pomaže u poboljšanju čitalačkih vještina. U istraživanju Hurwitz, Wolff, Bortnick, i Kokas (1975; prema Forgeard, Norton, Schalug, 2008) pokazali su poboljšanje čitalačkih vještina kod djece koja su pohađala 7 mjeseci glazbeni program prema Kodály metodi. Drugo istraživanje (Bežen, Jurkić Sviben, Budinski, 2013) htjeli su istražiti kakvu ulogu ima glazba te pomaže li u početnom čitanju i pisanju. Istraživanje je provedeno u dva prva razreda (1.a i 1.c) u razmaku od studenog 2012. do siječnja 2013. Glazba je bila uključena u uvodu, tj. kao motivacija te, nakon uvodne motivacijske priče, za svako slovo/glas koristila se uglazbljena pjesma s nekoliko strofi. Korištenjem glazbenih aktivnosti u nastavnom procesu učenja velikog i malog slova istraživanje je pokazalo da glazba ima utjecaja na učenike kod učenja velikog i malog tiskanog slova, a ponajviše je pokazano utjecaja na zamjenu glasova/fonema gdje je eksperimentalna skupina imala 75% rješenosti zadatka, a kontrolna skupina 40% rješenosti zadatka (Bežen, Jurkić Sviben, Budinski, 2013).

Na kognitivni razvoj glazba ima učinak kroz glazbene ritmove. Istraživanje koje je provedeno s Instituta za učenje i znanost mozga Sveučilišta u

Washingtonu pokazano je kako „izloženost glazbenim ritmovima u ranim godinama života poboljšava sposobnost prepoznavanja ritmičnih uzoraka u govoru.“ (Bedić, 2016). Ono je provedeno na djeci od 9 mjeseci. Pozitivne učinke glazbenog obrazovanja ističe Patel (2011) koji u svojem istraživanju spominje „the OPERA hypothesis“, tj. OPERA hipotezu. On naglašava da glazbeno obrazovanje pridonosi neuralnom kodiranju govora kada je 5 uvjeta zadovoljeno: 1. *Overlap* (Preklapanje) – preklapanje moždanih mreža koje su važne za akustičnu karakteristiku kod govorne i glazbene percepcije; 2. *Precision* (Preciznost) – glazba je zahtjevnija od govora u preciznosti obrade podataka; 3. *Emotion* (Osjećaji) – glazbene aktivnosti potiču stvaranje snažnih i pozitivnih osjećaja; 4. *Repetition* (Ponavljanje) – ponavljanje ritmičkih i glazbenih obrazaca pomaže u pojačavanju moždanih mreža i 5. *Attention* (Pažnja) - glazbene aktivnosti i glazba traže fokusiranost (Patel, 2011). Ako se nijedan od ovih uvjeta ne zadovolji, tada se neuralno kodiranje govora neće ostvariti. Glazbeno obrazovanje i glazbene aktivnosti pridonose kognitivnom razvoju djece te se potiče i ohrabruje učenike na aktivnost u nastavnom procesu.

6.2. Socijalno-emocionalni razvoj

U odnosu na istraživanja kognitivnog razvoja, manji broj istraživanja bavi se vezom glazbe i socio-emocionalnim razvojem. Neka od tih istraživanja pokazala su pozitivne rezultate s obzirom da uključenost djece u neke glazbene programe (pjevanje, plesanje, sviranje itd.) potiče volju i spremnost na suradnju kao i stvaranje veće empatije i razumijevanja prema drugima. Jedan vid glazbenih aktivnosti uključuje skupno muziciranje. Upravo takva vrsta programa pridonosi većoj suradnji, osjećaju pripadanja, stvaranju timskog duha i rada, osjećaju postignuća, odgovornosti, samoizražavanju, povećanju samopoštovanja, doživljaju stvaranja iskustva nastupa, povećanja samopouzdanja i samodiscipline (Nikolić, 2018.). Kroz grupno muziciranje promiče se pozitivno socijalno ponašanje tako da učenik stječe uvid pre drugim učenicima u grupi što rezultira empatijom i poštovanjem prema drugim osobama. Napravljeno je također istraživanje koje je dokazalo kako su djeca koja su bila u nekom glazbenom programu pokazala veći osjećaj

samopoštovanja prema drugima od one djece koja nisu pohađala glazbeni program. Za socijalni razvoj je još važnija činjenica da djeca pronalaze osjećaj samopoštovanja prema svojoj i drugim kulturama, prema svojoj baštini i podrijetlu.

Za emocionalni razvoj glazba izrazito je značajno jer bavljenjem glazbom utječe na razvijanje samopouzdanja, stvara se odgovornost za sebe i druge te sestvara poveznica zvuka s emocijama (najviše se može primjetiti kada pjevušimo, smijemo se, vičemo, plačemo i sl.) (Belapurkar, 2017). Nadalje, glazba pomaže u podizanju raspoloženja, djeca kroz glazbu mogu naučiti kako se nositi s određenim emocijama (kako se smiriti, stvoriti pozitivnu energiju,) kao i prepoznati u glazbenom djelu emociju koja ga predstavlja te ujedno kroz praćenja riječi pjesama djeca mogu prepoznati određenu emociju (Belapurkar, 2017.). Samoregulacija, kao grupa tih vještina, pokazuje da djeca kontroliraju svoju impulzivnost, pažljiva su i rade na ostvarenju svojih ciljeva te pokazuju sposobnost planiranja i organiziranja svojih aktivnosti (Nikolić, 2018).

6.3. Psihomotorni razvoj

Motoričke vještine ponajviše se razvijaju kroz glazbeno obrazovanje. Djeca koja su svirala instrument pokazala su veću razvijenost fine motorike. Nadalje učinak glazbe na manju djecu djeluje da glazbene aktivnosti potiču lakoću pokreta, bolje motoričke koordinacije, bolje vokalizacije tonalnih i ritamskih obrazaca, poboljšanje u motoričkim i jezičnim područjima te poboljšanje perceptivno motoričkog razvoja kod djece koja su imala spojene glazbene i tjelesne aktivnosti (Nikolić, 2018). Sudjelovanjem u glazbenom programu djeca su stekla osjećaj za ritam koji se najviše mogao uočiti kod fizičkih aktivnosti bacanja, hvatanja, skakanja i poskoka.

7. POZITIVNI UČINCI GLAZBE NA RAZVOJ DJETETA

Velik broj znanstvenika provelo je brojna istraživanja o pozitivnim učincima glazbe. Kada govorimo o glazbi općenito, tada ona predstavlja važan aspekt u ljudskim životima. Ona posebno djeluje na pojedince jer uzrokuje određene reakcije koje su psihološke, reakcije pokreta, promjene raspoloženja, emocionalne, kognitivne i biheviorističke (na razini ponašanja) (Štark, 2019). Glazba spaja sve ljude ovoga svijeta dajući im zajednička iskustva kao i uspomene. Ujedno, glazba djeluje umirujuće na čovjeka opuštajući mišiće i smanjujući stres, bol i anksioznost. Naime, svojim djelovanjem dovodi nas u stanje gdje zaboravimo svoje probleme i poteškoće te nas odvede u neki drugi svijet mašte. Mnoga istraživanja ukazuju i na to da glazba potiče lučenje dopamina tijekom slušanja ili stvaranja glazbe. Dopamin je kemijski spoj, neurotransmiter koji omogućuje čovjeku da bude motiviran, zainteresiran te poboljšava raspoloženje. Premalo ili previše dopamina ima značajne posljedice na čovjekov organizam, među kojima je i Parkinsonova bolest. Također, bavljenje glazbom ili pasivnim slušanjem glazba djeluje smirujuće, smanjuje se anksioznost, usporavaju otkucaji srca i disanje.

Osim što glazba djeluje individualno na pojedince, glazba ujedno ima i terapijski učinak. Jedna vrsta takve terapije je muzikoterapija gdje se „radi o disciplini koja koristi jezik zvukova i glazbe u odnosu na korisnika i terapeuta kao sredstvo unutar sistematičnog procesa intervencije s preventivnim, terapijskim i rehabilitacijskim ciljevima“ (Kovačević i Mužinić, 2015). Muzikoterapija djeluje direktno na ljudski um te ona pomaže na način da omogućuje socijalizaciju s drugim osobama, pomaže u fokusu i koncentraciji. Naime, glazba djeluje na ljudsko biće kod prisjećanja određenih emocija, sjećanja na neke događaje ili ljude, slika, i sl. što ujedno jako pomaže osobama oboljelima od demencije, te Alzheimerove bolesti. Provođenje muzikoterapije pomaže oboljelim osobama prisjećanje određenih stvari koje su se dogodile u njihovim životima. Osobama koje su oboljele od Alzheimerove bolesti muzikoterapija pruža novi način gledanja i doživljaja svijeta oko sebe djelujući na grane organizma koje počinju gubiti svoju funkciju, a najteže su pogođene kognitivne i komunikacijske funkcije. Osim toga, glazba djeluje i kao sredstvo komunikacije što pomaže onim osobama koje imaju poteškoća ili su izgubile sposobnost verbalnog izražavanja (Kovačević i Mužinić, 2015). Također, glazba, osim što se sluša, ona se i pjeva pa tako pjevanje izražava nutrinu osobe, odnosno

omogućava pojedincu da izrazi svoje stanje i djeluje terapijski čime potiče opuštanje.

S druge strane, glazba ima veliku ulogu u samom razvoju djeteta. Izloženost glazbi od samog početka pomaže djeci u razvoju govora, vokabulara, kao i osnaživanju socijalnih i emocionalnih vještina. U najranijim počecima, dok je dijete u utrobi, glazba djeluje na način da dijete određeni zvuk prepoznaje nakon rođenja. Sviranje instrumenta ima značajan utjecaj na razvoj djeteta jer svirajući dijete razvija motoričke vještine (fina motorika), samopouzdanje, društvene vještine i uključenost pri čemu se stvara dojam pripadnosti i sloge pa tako i stvaranje većeg poštovanja prema glazbi i obzira prema drugim ljudima. Glazba ima i veliku ulogu u obrazovanju. Pomaže kod učenja, omogućuje relaksaciju nakon stresa, potiče zajedništvo, motivaciju, unosi sklad, smiruje hiperaktivne učenike, povećava pažnju i koncentraciju te potiče kreativnost (Mičija Palić, 2015). Glazba je pogodna za integraciju s drugim nastavnim područjima i predmetima. Tako se glazbeni elementi mogu naći u matematici i fizici jer je ritam „temeljen na manjim frakcijama koje su točno vremenski i metrički određene i izračunate, a visine tonova i zvučni valovi su osnovna pitanja akustike kojaje grana fizike.“ (Mičija Palić, 2015., str. 237.). U učenju jeziku ima isto veliki značaj jer mnoge dječje pjesme i brojalice pomažu učenicima savladati vokabular. Osim sviranja, plesanje uz glazbu djeci omogućuje razvijanje motoričkih sposobnosti i potiče tijelo i um na međusobno djelovanje i upravljanje što ujedno utječe na koncentraciju i koordinaciju. Kako bi glazba bila značajan dio djetetovog života, veliku važnost i ulogu imaju roditelji. Prije svega, roditelji su ti koji trebaju dati potporu i motivaciju djeci te osvjestiti važnost glazbe. Dakako, drugačije je kada su roditelji glazbeno obrazovani ili izloženi glazbi jer su poznati sa značajem glazbe u razvoju djeteta. Osim što glazba pomaže razvoju djetetovih raznih sposobnosti, tako i učvršćuje povezanost roditelja i djeteta kada zajedno sudjeluju u raznim glazbenim aktivnostima. Tako i samo slušanje glazbe stvara povezanost.

8. SPONA GLAZBE I JEZIKA

Jezik uključuje riječi sa značenjem, stvaranje novih riječi, spajanje riječi te što je moguće reći u raznim situacijama. Jezik je podijeljen na ekspresivni i receptivni jezik. Ekspresivni jezik označuje sposobnost jezičnog izražavanja, odnosno korištenje vokabulara te kombinaciju u izraze. Receptivni jezik označuje sposobnost razumijevanja jezično oblikovane poruke. Dakle, razumijevanje pojedinih riječi („mačka“) i rečenica („Mačka se želi maziti.“). Što dijete postaje starije ono počinje više razumijevati i razlikovati upute, prijedloge, pitanja i sl. Dijete od samog rođenja pa do potpunog svladavanja jezika prolazi kroz određene stadije gdje usvaja i reproducira jezik, od gugutanja, brbljanja, od različitih zvukova pa do prve riječi i rečenica kao i korištenjem složenijih rečeničnih izraza, no činjenica da djeca mogu s lakoćom usvojiti jezik dovelo je do pretpostavke postojanja tzv. sredstva za usvajanje jezika (Gulan, 2020). Noah Chomsky tvrdio je da dijete s lakoćom usvaja jezik zbog urođene sposobnosti. Da bi dijete uopće moglo naučiti određeni jezik, važna je izloženost djeteta jeziku. Ono će naučiti jezik oponašajući govor odraslih ljudi. No važno je naglasiti da dijete ne uči pravilnosti jezičnog sustava koje postoje kod odraslih ljudi. „Period u kojem dijete mora biti izloženo jeziku da bi ga savladalo zove se kritični period usvajanja jezika.“(Gulan, 2020). Ako dijete u tom periodu nije izloženo jeziku, tada je usvajanje jezika puno teže i sporije. Postoje brojni primjeri tzv. divlje djece koji nisu bili izloženi jeziku u kritičnom periodu te nisu mogli govoriti, proizvodili su samo određene zvukove koji su zvučali životinjski.

Funkcija jezika nalazi se u lijevoj strani mozga gdje se nalaze dva glavna središta, a to su Brocino područje i Wernickovo područje. Kao što je već i prije navedeno, Brocino je područje važno za produkciju jezika, a Wernickovo je područje zaduženo za razumijevanje govora. Ako je i jedno područje oštećeno, tada se javlja nemogućnost ili produkcije ili razumijevanja govora. Istraživanja su pokazala da koliko glazba utječe na jezik toliko i jezik utječe na glazbu. Od ranih početaka, novorođenče ima razvijenu sposobnost prema glazbenim zvukovima na način da razlikuje foneme određenih jezika sve zahvaljujući osjećajnosti prema boji zvuka kao i razvijenoj osjećajnosti prema ritmičnim komponentima jezika (Brandt, Gebrian, Slevc, 2012). Također, autori su istraživanjem pronašli da novorođenčad

pokazuje pažnju prema ritmu jer time prati strukturu materinskog jezika (prema kojem su više skloniji) na način kako se prati glazba. Zanimljiva je činjenica dokazana da novorođenčad koristi glazbene sastavnice za kasnije razvijanje sematičkih i sintaktičkih sastavnica jezika. Ovdje se može dati i primjer kada majka pjeva uspavanku svome djetetu gdje dijete ne razumije riječi koje majka izgovara, ali prepoznaje majčino ponavljanje i ublažavajuću prozodiju koja mu omogućuje da lakše zaspi (Brandt i sur., 2012). Kada dijete napuni godinu dana, ono razlikuje glazbu i jezik povezuje s obitelji. Ako ih se više izlaže zvukovima, različitim jezicima, tada će oni razvijati razumijevanje prema drugim zvukovima, jezicima i glazbi daljnjim odrastanjem. Odrastanjem djeteta uočava se paralelno razvijanje osjećaja za glazbu i jezik gledajući općenito glazbene sposobnosti, npr. u dobi između 2 i 3 godine dijete dobiva kompetenciju za sintaksu materinskog jezika te sintaksu glazbe svoje kulture. Ono što čini glazbu i jezik povezanim jest u ritmu i zvuku. Fonetika je znanost koja se bavi zvukovima koje čovjek proizvodi govoreći, a u glazbi pojam fonetike podrazumijeva glazbene zvukove, tj. boju zvuka te njezinu transmisiju, produkciju i recepciju (Miani, 2016).

8.1. Glazbena motivacija u nastavi engleskog jezika

Motivacija učenika na nastavu „obuhvaća sve što (izvana ili iznutra) potiče na učenje, usmjerava ga, određuje mu intenzitet, trajanje i kakvoću.“ (Marentić Požarnik, 2000; prema Trškan, 2006). Motivacija u nastavi koristi se u uvodnom dijelu nastavnog sata, ali motivacija se koristi i u drugim dijelovima nastavnog sata (npr. na satu Glazbene kulture motivacija za slušanje glazbenog dijela) ili u drugim vrstama nastavnog sata (npr. sat ponavljanja, sat vježbanja i ponavljanja u nastavi Matematike). Neke od motivacijskih tehnika koje se koriste u nastavi su rebusi, križaljke, osmosmjerke, pjesme, igre vješala, zagonetke, kratki video zapisi i dr. Motivacijom nastavnici privuku pažnju učenika, zainteresiraju za predmet, odnosno za nastavni sadržaj. Motivacija je bitan dio metodike „jer je povezana s interesima i motivima koji pridonose uspjehu nastavnog procesa odnosno pouke i učenja.“ (Bežen, Jurkić Sviben, Budinski, 2013).

Kod motivacije za učenje stranog jezika govori se o Garderovom socioedukacijskom modelu. U ovom modelu autor navodi 4 glavna dijela:

ulazni činitelji koji se dijele na biološke i iskustvene, individualne razlike, kontekst u kojem se neki jezik uči te rezultati učenja (Mikić Čolić, 2018). Prema ovom modelu, Gardner je predstavio 2 vrste motivacija: instrumentalnu i integrativnu. Integrativno motiviran pojedinac uči određeni jezik jer ga voli, sviđa mu se i želi biti dio zajednice čiji jezik uči, dok osoba koja je instrumentalno motivirana uči jezik kako bi ostvarila neke svoje pragmatične ciljeve poput boljeg posla, veće plaće, školovanja i sl. Ovaj model kao i neka druga Gardnerova istraživanja bila su izložena kritici, ali su omogućila daljnje istraživanje u polju motivacije. Učitelj ne može utjecati na sve vrste motivacija, ali može pomoći u poticanju ekstrinzične motivacije i usmjeriti ekstrinzičnu motivaciju na neki drugi predmet učenja. U odgoju i obrazovanju učiteljev motivacijski stav iznimno je ključan jer učitelj sa svojim stavom pokazuje odnos prema predmetu i različitim aktivnostima te time utječe i potiče učenika na rad, na sudjelovanje gdje se olakšava proves usvajanja znanja i vještina.

Od brojnih vrsta motivacija koje su navedene te koje postoje za nastavu Engleskog jezika učenike se može i glazbeno motivirati. Glazba i glazbene aktivnosti, osim što poboljšavaju koncentraciju, pamćenje te stvaraju ugodnu atmosferu, one ujedno motiviraju učenike za učenje čineći ih dodatno koncentriranim i fokusiranim za praćenjem nastavnog sata. Mnogi učitelji koriste u nastavi pjesme, malešnice te slušanje glazbe u pozadini na nastavi te većinom na početku sata kako bi motivirali učenike. Učenje kroz pjevanje raznih pjesmi i malešnica kroz određene pokrete (*Total Physical Response*) potiče učenikov kognitivni razvoj i razvoj motoričkih vještina. Učenje kroz glazbu je izrazito korisno jer su učenici aktivniji, kreću se cijelim tijelom što je izrazita dobrobit radi promjene u statičnoj sjedećoj nastavi. Kada se učenici uključe u proces učenja cijelim tijelom nastava postaje zanimljivija, zabavnija te spontano i neznajući uče jezične strukture kroz pokret i glazbu. Određene rime i *jazz chants* (jazz pjesme) pomažu u svladavanju sadržaja iz gramatike i pravopisa (npr. nepravilni glagoli). Kako bi učenici bili još aktivniji, učenicima se mogu dati glazbeni instrumenti (npr. štapiće, trianogl, činele) uz izvođenje *jazz chants* gdje izgovor riječi postaje popraćen glazbenim instrumentom. Dodatno ih se može motivirati ako se na početku sata izvode pokreti popraćeni glazbom, tj. ako se reproducira glazba te učenici trebaju pratiti pokrete i

izgovarati riječi pjesme. Kod slušanja pozadinske glazbe prvi je ovu aktivnost upotrijebio bugarski psiholog Georgi Lazarov. On je došao do ideje o Suggestopediji – metodi učenja jezika stvarajući opuštajuću atmosferu kako bi učenici mogli bolje učiti kroz glazbu. Glazba omogućuje povećanje mentalne aktivnosti preko stereo efekta – specifična frekvencija zvuka uđe kroz jedno uho, a druga u drugo te ovakvim načinom obje polutke u mozgu sinkronizirano komuniciraju i stvaraju se nove neuronske veze (Mičija Palić, 2015). Ova metoda koristi se kod čitanja određenih tekstova, igrokaza gdje se tijekom čitanja pušta klasična glazba u pozadini. Tijekom obavljanja određenih aktivnosti u pozadini najviše se upotrebljava barokna glazba zbog motoričnog i ujednačenog ritma, orkestralna glazba neutralnih boja, a sam autor preporučuje glazbu „J.S.Bacha, A.Corellija, G.F.Händela, G.Ph.Telemanna, A.Vivaldija (u razdoblju baroka), glazbu W. A. Mozarta, J.Haydna i L.van Beethovena (razdoblje klasicizma) te glazbu P. I. Čajkovskog i J. Brahmsa (razdoblje romantizma).“ (Mičija Palić, 2015., str. 243.).

8.2. Poticanje govorenja engleskog jezika kroz glazbene aktivnosti

Engleski se jezik u školi uči koristeći radne materijale i koncentrirajući se na poboljšanje vještina slušanja, govorenja, čitanja i pisanja. Na nastavi engleskog jezika navedene se vještine podjednako koriste i poboljšavaju, ali ipak vještina govorenja je ipak više zapostavljena što dovodi do toga da učenici imaju najviše poteškoća kod govorenja. Bilo koji jezik na svijetu koji se uči, ukoliko se ne primjenjuje u stvarnim situacijama, zaboravljaju se osnovne stvari u trenu, a posebno u procesu usvajanja jezika ima govorenje. Učenici u školi na nastavi stranog jezika pretjerano ne žele govoriti. Ne osjećaju potrebnu motivaciju da bi bilo što rekli, ne pronalaze riječi kojim bi izrekli vlastitu misao. Ukoliko učitelj postavi neko pitanje, najčešće se javlja i odgovara onaj učenik koji s lakoćom i tečnošću govori jezikom, dok ostali učenici nestrpljivo čekaju završetak sata nemotivirano odrađujući aktivnosti koje učitelj zadaje. Mnogi od njih rado bi podigli ruku i odgovorili na postavljeno pitanje, ali se boje izrugivanja od strane drugih učenika u razredu, posebno ako daju odgovor koji nije točan, ako krivo izgovore ili pročitaju riječ. U tome je prisutna jezična anksioznost koja još dodatno sprječava učenika na učenje stranog jezika. Kod

takvih učenika može se primjetiti pretjerano znojenje, ruke i samo tijelo im se tresu, zamuckuju, izgube koncentraciju ako žele nešto reći. Pri prezentiranju govore tihim glasom da ih se ne čuje. Takvi učenici su većinom u tišini, pasivno promatraju i rješavaju zadatke ne uključujući se aktivno u nastavni proces. Što su učenici pasivniji, njihove se govorne vještine smanjuju, a smanjivanjem govornih vještina povećava se jezična anksioznost. Kako bi se anksioznost spriječila i kako bi se pomoglo takvim učenicima, potrebno je na smiren, ali zanimljiv i zabavan način uključiti ih u nastavni proces. Uključivanjem učenika u nastavni proces određenom motivacijom oni postaju aktivni i spremni sudjelovati u nastavi. Upravo korištenjem raznih glazbenih aktivnosti učenike se motivira te potiče na govorenje engleskog jezika.

Jedna od glazbenih aktivnosti koja se koristi u nastavi Engleskog jezika su **pjesme**. Pjesmom se može motivirati učenike na govorenje kao i na pjevanje pri čemu se vježba izgovor riječi. Melodija koja je povezana s riječima pjesme daje savršenu mogućnost za istovremeno vježbanje izgovora te uživanja u glazbi. Integrirajući glazbu i jezik ujedno se vježba intonacija, rima, melodija, dinamika i visina glasa. Nadalje, pjesme utječu na usvajanje vokabulara, zadržavanje informacija, bolje upoznavanje kulture kao i mentalno vježbanje, poboljšanje u gramatici i već navedenom izgovoru (Aguirre, Bustinza, Garvich, 2016). One poboljšavaju vještine slušanja što pomaže u poboljšanju vještina govorenja (Patel, 2011). Pomoću njih brojni nastavi sadržaji mogu se predstaviti na način koji je edukativan i motivirajući djeci čime se stvara bolji učinak u usvajanju vokabulara. Korištenjem pjesmi poput *Head, Shoulders, Knees, and Toes* uče se glavni dijelovi tijela ili pjesma *I Can Sing a Rainbow* koristi se u ponavljanju boja (Nadera, 2015). Ako korištenjem pjesmi u razredu postane određena rutina, tada ona pomaže učenicima u poticanju pažnje, interesa, dodatne motivacije te poticanja u postizanju boljeg akademskog uspjeha (Nadera, 2015.). Glazbene aktivnosti slušanja imaju značajne pozitivne učinke u razredu u stvaranju ugodne, mirne atmosfere koja smanjuje napetost i anksioznost u razredu. Na internetu postoji mnoštvo dostupnih pjesama koje se mogu koristiti, ali ipak nisu sve pjesme primjerene u radu s djecom. Kod odabira pjesama važno je obratiti pozornost na autentičnost pjesme – da se riječi pravilno izgovaraju, dajući prednost izvornom govorniku, da su melodije

prikladne dječjem uzrastu kao i jednostavnost te melodija koja se lako pamti (Kováčiková, 2014). Kako bi se upotpunilo pjevanje pjesama, potrebno je uskladiti pokret s pjesmom (TPR) te, ako postoji mogućnost, koristiti glazbene instrumente koji dodatno povećaju motivaciju i glazbenu svijest u razredu.

Druga vrsta glazbene aktivnosti su **jazz pjesme**. Jazz pjesme (jazz chants) predstavila je Carolyn Graham koja je rekla da su jazz pjesme, „ritmičke eskpresije standarnog američkog engleskog koji se javlja u stvarnim okolnostima.“ (Graham, 1985). One se oslanjaju na jazz ritam gdje se koristi prirodni puls te intonacija prilikom govorenja američko engleskim jezikom. Autorica navodi da učenici istovremeno prilikom govorenja uče razlikovati samoglasnike i suglasnike. Karakteristika američkog engleskog jezika je u tome što izgovor razvlači, skraćuje, miješa i ispušta zvukove što dodatno otežava učenicima da čuju koje su riječi izgovorene (Graham, 1985). Jazz pjesme se temelje na kombinaciji ponavljanja i naučenog odgovora te je važan miran, jednostavan ritam i puls. One se sastoje od ritma koji sadrži 4 pulsa (1, 2, 3, 4). Svaki puls je naglašena riječ ili pljesak. Prvi puls je ujedno i prva naglašena riječ, no ne mora uvijek biti npr. Do you **like** it? (**clap**) **Yes, I do**.

1 2 3 4

Jazz pjesme omogućuju učenicima razvoj govornih sposobnosti, improvizaciju, ulaženje u situaciju zamjeni uloga koja ih dodatno potiče na oslobađanje od formalne strukture pjesme. Nadalje, one pomažu učenicima opažanje i produciranje prirodnog ritma, opažanje naglašene riječi u jeziku te uvježbavanje korištenjem jazz pjesmi. Jazz pjesme usmjeravaju pozornost na vokabular i gramatiku te se najbolje koriste u nastavi prilikom učenja ili ponavljanja određenih riječi i struktura. Kako bi se jazz pjesme koristile u nastavi, potrebno ih je pravilno uvesti. Prije početka, ako se u pjesmi nalaze nepoznate riječi ili fraze koje učenici nisu koristili tada učitelj objašnjava pojmove prije početka te riječi. Prezentira pjesmu gdje učenici prvo slušaju i opažaju, a zatim oni ponove nove dijelove pjesme i ponavljaju dio po dio pjesme zajedno s učiteljem uz pravilan puls i ritam te korištenjem pokreta. Učenici još jednom poprate izvođenje jazz pjesme, a dalje se daje mogućnost učitelju da podijeli razred u dvije skupine gdje svatko jedan stih iz pjesme, prezentira, a nakon toga trebaju smisliti svoj model gdje učitelj pomaže u

stvaranju pulsa (Graham, 1985.). Ovakva se aktivnost upotpunjuje i korištenjem glazbenih instrumenata gdje jedna skupina učenika koristi štapiće te prati ritam, a druga skupina učenika prati puls koristeći triangl ili činele. Jedan od primjera jazz pjesama predstavlja vježbanje mijenjanja naglašenog are kod prvog govornika do you kod odgovora: Hi! How *are* you?

Fine, how are *you*?

Hi! How *are* you?

Fine, how are *you*?

Hi! How *are* you?

Hi! How *are* you?

Hi! How *are* you?

Fine, how are *you*? (Graham,

1985, str. 12).

Malešnice (nursery rhymes) su još jedna glazbena aktivnost koja se koristi u poticanju učenika na govorenje. Malešnice najviše pogoduju i koriste se u nižim razredima osnovne škole. Prije svega, malešnice potiču razvijanje kognitivnog razvoja kod djece djelujući na pamćenje i stvaranja novih kapaciteta za pamćenje. One pomažu u razvoju govora tako da dijete artikulira riječ, vježba visinu glasa, dinamiku, potiču vještinu slušanja i dodatno razvijanje mišića jezika i usana kada ih dijete izgovara pri tome učeći o zvukovima koji zajedno čine riječi. Također, djeca postaju pokretnija čime se poboljšava njihova koordinacija te komuniciraju malešnicu s drugom djecom ili roditeljima stvara se bolja veza i komunikacija kao i opažanje, učenje i razumijevanje određenih emocija. Malešnice povećavaju vokabular djece jer u njima postoje riječi s kojim se djeca nisu susrela, koriste se za vježbanje slovkana te upoznavanja s onomatopejom i aliteracijom. Da bi dijete moglo steći vještine čitanja, ono mora čuti kako se koja riječ izgovara. U tome pomažu malešnice koje imaju ponavljajuće stihove gdje djeca ujedno uče pamtiti dio po dio pjesme. Neke od poznatijih malešnica su „Humpty Dumpty“, „Baa baa Black Sheep“, „Jack and Jill“ i dr.

Brojalice su još jedna vrsta aktivnosti koja potiču učenike na govorenje. Preko njih učenici razvijaju ritam, govor i pokret. One sadrže i ponavljajuće stihove

te preko njih učenici opažaju različite uzorke zvukova koji se javljaju u govorenom jeziku. Također, brojalice potiču i na verbalnu komunikaciju, govornu aktivnost, bogaćenje rječnika, pravilno izgovaranje pojedinih glasova (č, ć, r, s, d, đ, ž), naglask, intonaciju, smanjivanje govornih smetnji te motiviraju učenike na govor te najvažnije na slobodno i tečno govorenje. Prilikom izgovaranja/pjevanja brojalice, učenici primjećuju da riječi poput „cat“, „bat“, „pat“, zvuče isto jer imaju zajednički sufiks –at te ujedno nauče druge riječi koje se rimuju. One potiču razmišljanje te pamćenje jer se većinom riječi ponavljaju par puta. Također, na već poznati ritam učenici mogu dodati svoje riječi što je ujedno poticaj na govornu aktivnost. Kod poticanja ritma koriste se pokreti prstiju, šake, ruke, noge, a izgovor se poprati pljeskanjem, skakanjem, mahanjem i sl. Navedeni pokreti upotpune se dodajući glazbene instrumente (štapići, trianگل, činele, kastanjete i dr.). Neki od primjera brojalice je *This Little Piggy* kod koje se uvode pokreti za razvijanje fine motorike djeteta na način da svaki nožni prst predstavlja svinju po redu, a za zadnji stih „Wee! Wee! Wee!“ sve nožne prste migolje zajedno (Sperandio, 2015). Uz ovu brojalicu, među poznatijim je i *Incy Wincy Spider* gdje prsti predstavljaju pauka kako se penje, ruke vodenu klicu, prsti kišu i na kraju kada dođe sunce ruke su iznad glave. Uz brojne druge brojalice moguća je i pratnja glazbenih instrumenata gdje svi zajedno uz govorenje stihova koriste štapiće, činele. Na primjeru brojalice *Eeny, meeny, miny, moe* učenici imaju štapiće, činele u rukama i izgovaraju riječi uz sviranje instrumenata, a učitelj s trianglom zasvira pauzu između dva stiha (eeny, meeny, miny, moe – trianگل – catch the tiger by the toe – trianگل – itd.). Kada su učenici ponovili nekoliko puta, onda se zamjene za instrumente kako bi svi isprobali druge instrumente.

9. INTEGRACIJA GLAZBE U POUČAVANJU ENGLESKOG JEZIKA

Glazba u razredu te na satu nekog predmeta može pomoći u kreiranju motivirajuće i relaksirajuće atmosfere te se može koristiti kao vrlo afirmirajuće sredstvo za poticanje učenika na rad i aktivaciju. Time se kod učenika može aktivirati pozitivna energija i želja za aktivnim sudjelovanjem na satu umjesto pretjerano pasivnog slušanja. Mnogi učitelji upoznati su s važnošću glazbe na nastavnom satu i u razredu, a posebno učitelji stranog jezika, u ovom slučaju engleskog jezika. Svjesni su činjenice da korištenjem glazbe i glazbenih aktivnosti mogu motivirati učenike, poticati razvijanje jezičnih vještina kao i novi način usvajanja jezika. Također, upoznati su sa situacijom da mnogi učenici osjećaju nervozu, anksioznost te određeni strah govorenja stranog jezika u razredu. Uzimajući u obzir navedene stvari, ipak većina učitelja engleskog jezika ne koristi u velikoj mjeri glazbu i glazbene aktivnosti. Učitelji i kada koriste glazbene aktivnosti većinom su to određene pjesme. Kroz neka istraživanja pokazalo se zašto učitelji ne koriste u široj mjeri glazbu na satima Engleskog jezika. Naime, mnogi se učitelji žale na nedostatak resursa, neprimjerenih sadržaja koje pronalaze na internetu, neadekvantnih pjesama koje bi se mogle koristiti na satu Engleskog jezika, stvaranje novih glazbenih sadržaja za neke je učitelje teško i ako bi napravili određeni sadržaj tada osjećaju neugodnost kod izvođenja sadržaja (npr. pjevanje, sviranje) te nedostatak teorijskog znanja o uključivanju glazbe na sate Engleskog jezika (Degrave, 2019).

Sve u svemu, učitelji su svjesni važnosti i potrebe glazbe, ali još uvijek nedostaje teorijsko znanje koje će upotpuniti praktičnu primjenu glazbe na satima Engleskog jezika.

Da bi učitelji stekli dodatno znanje o glazbi, potrebno je odgovoriti na par pitanja, a to su: zašto koristiti glazbu na satima/u učionici? Koju vrstu glazbe koristiti? Kroz koje aktivnosti uvesti glazbu na satima Engleskog jezika? Tko ima sve koristi od glazbe?

Odgovor na prvo pitanje vrlo je jednostavan. Glazba u poučavanju Engleskog jezika djeluje na kognitivni, psihosocijalni, motorički, kulturni i jezični razvoj. Osim što je zabavna, vesela i korisna u motivaciji učenika, pomaže u pamćenju jer djeluje na naše dugotrajno i kratkoročno pamćenje, npr. kada se ne možemo sjetiti kako se točno pjesma zvala, ali nam je ostala u sjećanju (Arleo, 2000). Na psihosocijalni

razvoj djeluje na način da učenici prepoznaju i uče o svojim emocijama, međusobno razmjenjuju svoja mišljenja i emocije, razgovaraju i družu se sa svojim vršnjacima jer su zajedno uključeni u aktivnost kroz pjesmu, ples i govor. Pod pojmom motorički razvoj misli se razvoj grube i fine motorike putem TPR-a (*Total Physical Response*) što ujedno djeluje na kinestetičku inteligenciju. Kretanjem, skakanjem, trčanjem se potiče razvoj grube motorike, a pljeskanjem, pucketanjem prstima, dodirivanjem određenih dijelova tijela (npr. kod *Head, Shoulders, Knees, Toes*), igrama s prstima, sviranjem glazbenih instrumenata se potiče razvoj fine motorike. Pod pojmom kulturni razvoj misli se na dobivanje znanja o drugim kulturama kroz prikladne pjesme, pokrete, ples specifičan za kulturu te usvajanja znanja o legendama, mitovima, povijesnom i socijalnom kontekstu stvarajući samo poštovanjem prema tim kulturama. Na primjeru pjesme *Cheh Cheh Koolay* učenik može dobiti spoznaju o afričkoj glazbi koja uključuje živahne ritmove i improvizaciju s ponavljajućim uzorcima te da ovakva vrsta glazbe djeluje na principu „*call-and-response*“, tj. da postoji vođa koji se javi, a ostala grupa ili zbor se odaziva (McGraw, 2002). U pjesmi *Cheh Cheh Koolay* učenik će naučiti slušati, mijenjati mjesta te pjevati u intonaciji. U jezičnom razvoju obogaćuje se rječnik i gramatika, razvijaju se vještine slušanja, preciznost pisanja kroz pjevanje, izgovor te fonetičke vještine. Nadalje, glazba povezuje ljude pa će tako i povezati učenike u razredu te stvoriti harmoniju. Učenici se još mogu povezati ako se uspostavi zajednička glazbena aktivnost prije početka i na kraju sata kao neka vrsta rutine koja ih dodatno potiče i motivira. Ujedno glazba može pomoći i kod upravljanjem razredom te Jensen navodi da glazbene aktivnosti (2005; prema DiDomenico, 2017) pomažu kod tranzicija na način da utječe na njihova raspoloženja te omogućuju prijelaz bez teškoća s odmora na nešto novo.

Glazba i glazbene aktivnosti korisne su u cijeloj obrazovnoj vertikali za sve vrste učenika, bili oni u nižim, višim razredima, u srednjoj školi, na fakultetu, odrasli ili stariji ljudi. Svatko od njih imat će koristi od uključenosti u glazbene aktivnosti i dobiti glazbe. Ono na što učitelji trebaju obratiti pozornost je vrsta glazbe koja se koristi. Ona treba biti primjerena dobi učenika, razini jezika, kulturološkoj pozadini te ono najvažnije - glazba koja se koristi treba biti zanimljiva i njima interesantna kako bi se uspješno ostvario cilj aktivnosti i sata. Isto tako važno je da je glazba i učitelju zanimljiva jer u suprotnom aktivnost neće biti ispunjena u

potpunosti te će se aktivnost izvoditi bez motivacije što može negativno utjecati na učeničku energiju.

Glazba i glazbene aktivnosti koje se koriste na satima Engleskog jezika mogu biti raznolike. Osim glazbenih aktivnosti koje su navede u prethodnom poglavlju (jazz chants, malešnice, brojalice, pjesme), u nastavi se može koristiti pozadinska glazba gdje su učenici prepušteni svojoj mašti. Marley i Duff (1975 i 1979; prema Arleo, 2000) navode da se potencijal slušanja pozadinske glazbe može iskoristi tako da učenici smisle priče temeljene na nizu zvukova koje čuju u glazbenom djelu. Ova aktivnost pridonosi širenju i bogaćenju učenikovog rječnika. Još jedna aktivnost koja upotpunjuje širenje rječnika je mogućnost učenika da na već zadanu melodiju smisli tekst, tj. doda nove riječi. Ovime se pridaje važnost ritmu, rimi, stvaranju samopouzdanja i kritičkog mišljenja. Kako navodi Flohr (2006; prema DiDomenico, 2017) učitelj s učenicima može napraviti projekt u izradnji slikovnice ili knjige na temelju njihove najdraže pjesme dodajući kako se više učenika može uključiti na način da svatko obradi jedan dio pjesme. Uz to, učenici mogu te dijelove izvesti pokretima ili odglumiti čemu se povezuje drama i glazba i pridonosi stvaranju kreativnosti. S mlađim učenicima tijekom pričanja priča mogu se koristiti glazbeni instrumenti gdje jedan instrument predstavlja jedan lik. Tijekom čitanja priče svaki učenik posebno prati priču jer kada se pojavi određeni lik njemu/njoj se pridaje zvuk instrumenta koji mu/joj je dodijeljen. Isto tako, učenici mogu izabrati nekoliko pjesama koje će pjevati putem karaoka ili da svaki učenik izabere najdražeg glazbenika te ga predstavi razredu (Lems, 2018).

Na internetu može se pronaći veliki broj članaka koji predlažu uvođenje glazbe u nastavu stranog jezika. Autor Engh (2013) preporučuje i navodi izbor literature koji može biti koristan za pronalazak raznih glazbenih aktivnosti, a neke su: *English Through Music* (Paterson i Willis, 2008), *Rock Talk* (Redding, 2006) koja se bavi fonetikom i gramatikom, *Hard to Learn that English as a Second Language Blues* (Wellman i Byrd, 1975), te dva programa: *Sing Your Way Through the Phonetics* (Gifford, 2000) i *Learning English Through Songs* (Gabriel, 2007, 2010) (Egh, 2013).

10. GLAZBENA MOTIVACIJA U NASTAVI ENGLESKOG JEZIKA

U ovome poglavlju navedeno je nekoliko primjera nastavnih sati za uvođenje glazbenih aktivnosti u nastavi Engleskog jezika. Primjeri nastavnih sati napravljeni su za učenike razreda osnovnih škola.

10.1. Primjeri nastavnih sati u osnovnoj školi

Primjeri razrađenih nastavnih sati bit će za prvi razred (2 školska sata), za četvrti razred (1 školski sat) i za 7 razred (2 školska sata).

a) U prvom razredu osnovne škole učenici se susreću s engleskim jezikom kao prvim stranim jezikom i to 2 sata tjedno, odnosno 70 sati godišnje. U primjeru nastavnih sati za dva školska sata pokazat će se kako se glazba i glazbene aktivnosti mogu integrirati u nastavu engleskog jezika za prvi razred. U prvom nastavnom satu učenici će ponoviti pozdravljanje i komunikacijske obrasce, boje, brojeve te se upoznati s pričom o Ribi duginih boja (*Rainbow fish*). U drugom nastavnom satu učenici će ponoviti likove koji se javljaju u priči *Rainbow fish*, imenovat će se životinje i ponoviti njihove pripadajuće zvukove, ponovit će malešnicu *Once I Caught a Fish Alive* te naučiti novu malešnicu *The Fish in the Sea* (pjeva se na melodiju *The Wheels on the Bus*), a za kraj sata će izraditi svoje likove. Prema kurikulu za nastavni predmet Engleski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj učenici će:

- a) OŠ (1) EJ A.1.1. Neverbalno i verbalno reagirati na izgovorene riječi te vrlo kratke i jednostavne upute i pitanja – povezivati izgovorene upute ili zvučni zapis uputa s radnjama, povezivati izgovorene riječi s predmetima
- b) OŠ (1) EJ A.1.3. Ponavljati riječi i vrlo kratke i jednostavne rečenice oponašajući engleski sustav glasova
- c) OŠ (1) EJ A.1.4. Upotrebljavati učestale riječi oponašajući engleski sustav glasova.
- d) OŠ (1) EJ A.1.5. Razgovarati s drugom osobom te s njom razmjenjivati naučene vrlo kratke i jednostavne rečenice – upotrebljavati osnovne komunikacijske obrasce

Nadalje, učenici će kroz glazbene aktivnosti obogatiti rječnik, govor pjevanjem pjesama i jazz pjesama te ujedno uvježbavati ritam i intonaciju. Gruba i fina motorika razvijat će se kroz malešnicu i TPR-om (*Total Physical Response*) te sviranjem glazbenih instrumenata, a vještina slušanja uvježbavat će se u razredu kroz slušanje učiteljevih uputa, priče, pridonnošenjem zvuku svakom liku u priči te slušanjem pozadinske glazbe tijekom izrade vlastitih likova.

Na prvom nastavnom satu učenici će ponoviti osnovne komunikacijske obrasce (pozdravljanje, davanje odgovora na pitanje, postavljanje pitanja drugoj osobi), boje i brojeve. Malešnica *Once I Caught a Fish* poslužit će kao uvod u priču. U priči *Rainbow Fish* naučit će koje životinje žive u moru i svakoj od njih dodati određeni zvuk korištenjem ili glazbenih instrumenata ili rukama i tijelom.

PRIMJER NASTAVNOG SATA (1)

Redoslijed aktivnosti

1. Aktivnost – Hello! How are you today?

Na početku sata svi zajedno sjednemo u krug. Kroz pjesmu *Hello! Hello! How are you today?* učenici će reći i pokazati kako se danas osjećaju. Za ovu aktivnost poslužit će nam lopta koju će učenici poslati nasumično do drugog učenika. Kada učenici otpjevaju frazu, ponovit će pitanja i dodati ime učenika na kraju. Drugi učenik odgovora na pitanje i šalje loptu dalje. Nakon nekoliko runda, učenik pokaže kako se osjeća, a drugi učenici trebaju pogoditi. Nakon pogođenog, učenik ponovi kako se osjeća.

2. Aktivnost – Jazz chant

Učenici će ispitivati svoje prijatelje kako su. Prvo, učitelj izrecitira jazz chant, zatim učenici ponavljaju dio po dio s učiteljem kroz pljeskanje kako bi se uspostavio ritam, dalje se ponovi jazz chant korištenjem glazbenih instrumenata tako da jedan dio učenika koristi štapiće, a drugi

dio činele. Na kraju jazz chanta kaže se loša vijest, npr. *How's Peter? He's hungry. Oh, no.*

3. Aktivnost – *What's your favorite color? How many (color) balls is here?*

Učenici i dalje sjede u krugu. Učitelj pokazuje loptice i postavlja pitanje *Which color is this?* te učenici trebaju pokazati gdje se ta boja nalazi u učionici. Kroz pjesmu, učitelj pita učenike koja mu je najdraža boja, npr. *My favorite's color blue. How about you? How about you?* uz pokret (pljeskanje i dodirivanjem nogu). Učenik odgovori na pitanje, dobije lopticu najdraže boje te svi učenici ponove frazu „*My favorite color is red. How about you? How about you?*“. Loptom iz prve aktivnosti nasumično se izabere drugi učenik. Nakon pjesme, učitelj postavlja pitanje *How many (color) balls are there? Let's count.*

4. Aktivnost – *Clap your hands*

Kroz pjesmu *Clap your hands*, učenici ponavljaju za učiteljom pokrete te ujedno ponove pokret bročano nekoliko puta, npr. *Clap, clap, clap your hands, clap your hands together. Let's clap 5 times. 1,2,3,4,5.*

5. Aktivnost – *Malešnica 1,2,3,4,5 Once I Caught a Fish Alive*

Kroz ovu aktivnost učenici će pjevati malešnicu i pokazivati prstima brojeve te će ujedno poslužiti kao uvod za priču *Rainbow Fish*.

Tekst: 1, 2, 3, 4, 5 *Once I Caught a Fish Alive*

6, 7, 8, 9, 10 *Then I let him go again.*

Why did you let him go? Because he bit my finger so.

Which finger did he bite? This little finger on my right.

6. Aktivnost – *Rainbow fish*

Učitelj pročita priču te nakon toga razgovara s učenicima o likovima i priči. Također, putem likova ponavljaju se brojevi – *How many legs has starfish?* Nakon toga, za svaki lik učenik dobije instrument koji ga predstavlja. Učenici koji nisu dobili sve instrumente oponašaju zvuk mora ili glasom ili pokretom ruku. Dok učitelj čita priču, svaki se

učenik treba javiti sa svojim instrumentom jer predstavlja određeni lik (npr. rak – činele, ribice – štapići itd.). Učenici će s ploče prepisati životinje koje su naučili te pokraj riječi napraviti njihovu ilustraciju.

Na drugom nastavnom satu učenici će kroz pjesmu *Hello! Hello! How are you?* ponoviti pozdravljanje te postavljanje pitanja drugoj osobi. Ponovit će malešnicu koju su naučili *Once I Caught a Fish Alive* i naučiti novu *The Fish in the Sea*. *Once I Caught a Fish Alive* poslužit će ujedno za ponovljanje likova koji su se spominjali u priči *Rainbow Fish* tako da će umjesto riječi *fish* u malešnici biti *a crab, a starfish, an octopus*. Nakon toga, ponovit će se priča uz glazbene instrumente koji će predstavljati likove. Pred krajem sata, učenici će izrađivati svoje likove koji će se iskoristiti za malešnicu *The Fish in the Sea* tako da će se na jedan veliki stolnjak staviti izrađeni likovi, svi će primiti dio stolnjaka i pjevati uz pokrete, npr. *the fish in the sea go up and down* (ovdje će stolnjak pokretati gore i dole).

PRIMJER NASTAVNOG SATA (2)

Redoslijed aktivnosti

1. Aktivnost – Pozdravljanje i postavljanje pitanja

Učenici će kroz pjesmu *Hello! Hello! How are you?* ponoviti pozdravljanje i postavljanje pitanja drugoj osobi.

2. Aktivnost – *Once I Caught a Fish Alive* i *The Fish in the Sea*

Učenici će zajedno s učiteljem ponoviti malešnicu te na svakoj drugoj kitici zamjeniti riječ *fish* s likovima iz priče (*a crab, a starfish, an octopus*). Uz to, naučit će novu malešnicu *The Fish in the Sea* i koristiti već spomenute likove u pjesmi uz novi pokret. Učenici se nalaze u krugu.

Tekst pjesme *The Fish in the Sea*:

The Fish in the Sea go up and down, up and down, up and down. The fish in the sea go up and down all day long.

The crabs in the sea go left and right (3x).... all day long.

The starfish in the sea dance all day (3x).... all day long.

The octopus in the sea swims all day (3x).... all day long.

3. Aktivnost – *Rainbow fish*

Učenici će ponoviti priču o *Rainbow fish* koristeći glazbene instrumente koji predstavljaju likove u priči.

4. Aktivnost – Izrada likova

Svaki učenik izradit će lik iz priče o *Rainbow fish* tako da će svatko vući papirić te s obzirom na izvučeni papirić izraditi svoj lik.

5. Aktivnost – Igra u moru

Kada su svi likovi izrađeni, učenici stavljaju svoje likove na jedan stolnjak koji predstavlja more. Uz pozadinsku pratnju glazbenog djela *Aquarium* iz suite „Karneval životinja“ Camille Saint-Saënsa imitirat će valove te paziti da likovi ne ispadnu, a kada se pojavi morski pas, tada svi moraju sjesti i spasiti se od njegove napasti. Za kraj, uz prethodno naučenu malešnicu, učenici će imitirati pokrete koji se spominju u pjesmi.

- b) U četvrtom razredu učenici se susreću s engleskim jezikom ili po prvi puta ili kao 4. godina učenja stranog jezika. Razrada nastavnog sata za četvrti razred imat će upotrijebljene druge glazbene aktivnosti. Na jednom školskom satu učenici će usvajati nastavni sadržaj o drugim i drugačijima pa će se spomenuti grupa *The Beatles* i njihova pjesma *Let It Be* koju će učenici pjevati na karaoke način. Nakon toga, učenici će dobiti zadatak da na melodiju refrena smisle nove riječi radeći u paru ili u grupama. Ovim aktivnostima učenici obraćaju pozornost na ritam, intonaciju, rimu te smišljanjem riječi za refren pjesme obogaćuje se rječnik. Prema kurikulumu za nastavni predmet *Engleski jezik* za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj učenici će:

- a) OŠ (1) EJ A.4.1. Razumijeti vrlo kratak i jednostavan tekst poznate tematike pri slušanju i čitanju.
- b) OŠ (1) EJ A.4.3. Naglas čitati poznat vrlo kratak i jednostavan tekst poznate tematike.
- c) OŠ (1) EJ A.4.4. Oponašati intonaciju jednostavne rečenice.
- d) OŠ (1) EJ C.4.2. Prilagođavati najosnovnije metakognitivne strategije učenja jezik različitim zadacima - uočava kako uloženi trud utječe na uspješno rješavanje zadatka, planira I rješava zadatke
 - * Slova A i C označavaju domene u Engleskom jeziku (A – Komunikacijska jezična vještina, C – Samostalnost u ovladavanju jezikom)
 - * Broj nakon slova predstavlja razred (npr. A.4.1.; 4 predstavlja četvrti razred), a sljedeći broj (npr. A.4.1., 1 označava redoslijed odgojno-obrazovnih ishoda)

PRIMJER NASTAVNOG SATA

Redoslijed aktivnosti

1. Aktivnost – motivacija pjesmom *Hello, hello! Can you clap your hands?*

Učenici stoje u krugu i pjevaju pjesmu uz pokrete (pljeskanje, dodirivanje nogu i prekrížene ruke i dodirivanje prsa).

2. Aktivnost – The Beatles

Učenici će dobiti tekst o bendu The Beatles koji je vezan za temu o drugima i drugačijima. Trebat će riješiti rebus te u rješenju dobiti ime benda. Učitelj će im dati vremena da u paru prozmisle što znaju o bendu te što očekuju novo saznati u tekstu. Nakon što su odslušali tekst, učenici izvješćuju učitelja o svojim predviđanjima te čitaju tekst. Učitelj postavlja pitanja vezana za tekst.

3. Aktivnost – *Let It Be*

Učenici dobivaju riječi pjesme *Let It Be*, ali tako da uz slušanje pjesme trebaju dopuniti riječi koje nedostaju. Poslije ispunjavanja, provjerava se tekst i razgovara o čemu tekst govori.

4. Aktivnost – *Let It Be* – pjevanje uz pokret

Učenici pjevaju pjesmu uz pokret i gledanjem riječi kako bi naučili tekst pjesme. Nakon nekoliko puta, učenici se pripremaju za karaoke verziju.

5. Aktivnost – *Let It Be* – karaoke

Učitelj dijeli razred u 3 grupe. Jedna grupa pjeva prvu kiticu pjesme, druga grupa pjeva refren, treća grupa pjeva drugu kiticu pjesme, a četvrta grupa pjeva treću kiticu pjesme. Ako neko od učenika želi solo pjevati, tada on/ona pjeva dijelove, a ostatak razreda zajedno s učenicom pjeva refren. Dok pjevaju, učenici se kreću uz pokret, npr. pljeskanje, dodirivanje nogu i prsa.

6. Aktivnost – Smisli svoje riječi

Učenici na već zadanu melodiju refrena pjesme osmišljavaju svoje riječi koje kasnije izvode. Podijeljeni su u 4 grupe kao iz prethodnog zadatka.

- c) U sedmom razredu učenici su već dobro upoznati s engleskim jezikom. Oni znaju kako se sat stranog jezika odvija i kako bi sati trebali izgledati. Uzimajući u obzir ove činjenice, potrebno je da učitelj, da bi unio/unijela novu dinamičnost te zainteresirao/la učenike za aktivnost na satu, okrene svoju pažnju na interese i zanimaciju učenika, odnosno što njih zanima i motivira. Kroz glazbu učitelj može puno naučiti o učenicima kao i koristiti razne glazbene aktivnosti. Na primjeru 2 školska sata bit će prikazano kako se glazbene aktivnosti mogu iskoristiti na temu o interesima mladih. Na prvom nastavnom satu učenici će razgovarati o vrsti glazbe koju vole slušati, gdje slušaju glazbu (preko kojeg uređaja), zašto tu vrstu, što ih je privuklo na slušanje baš te vrste glazbe. Nadalje, pročitat će pripadajući tekst o svakom žanru i izdvojiti najzanimljivije stvari koje su saznali. Uz

aplikaciju solfg.io učenici će obratiti pozornost na slušanju i zapisivanju osjećaja na ploči te riječi razvrstati prema kategorijama ritma, tempa, melodije. Za kraj sata, učenici će koristiti razne predmete u razredu preko kojih će napraviti glazbu i za kraj ju izvesti. U ovoj aktivnosti učenici ne smiju koristiti svoj glas, već samo predmete koje pronađu. Za domaću zadaću za idući sat trebaju pripremiti 10 rečenica o svojem najdražem pjevaču, bendu, skladatelju i sl. uključujući ime osobe/benda, žanr, poznate pjesme, zašto mu je najdraži glazbenik te da reproducira dio svoje najdraže pjesme. Na 2. školskom satu učenici prezentiraju svoje radove.

Preko ovih aktivnosti učenik razvija vještine istraživanja, vještinu govorenja o najdražem bendu/glazbeniku, organizacijske vještine, kreativnost, stječe samopouzdanje i smanjuje anksioznost, vještinu slušanja kao i ritam i razvijanje motoričkih vještina. Prema kurikulumu za nastavni predmet Engleski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj učenici će:

- a) OŠ (1) EJ A.7.1. Razumijeti jednostavan tekst srednje dužine i poznate tematike pri slušanju i čitanju - – izdvaja ključne i specifične informacije
- b) OŠ (1) EJ A.7.2. Uočavati i primjeniti naglasak i intonaciju kako bi obogatio jednostavnu poruku.
- c) OŠ (1) EJ C.7.1. Izabrati i primjeniti osnovne kognitivne strategije učenja jezika primjerene različitim zadacima (planira i priprema jezične aktivnosti)
- d) OŠ (1) EJ C.7.6. Izabrati i tumačiti informacije iz različitih izvora te izvodi kratke prezentacije srednje složenih sadržaja (iz različitih ponuđenih izvora izabire i kritički objašnjava svoj izbor informacija prema smjernicama i prezentira ih).

PRIMJER NASTAVNOG SATA (1)

Redoslijed aktivnosti

1. Aktivnost – Which genre do you listen to?

Učenici će u paru međusobno odgovoriti na pitanja o vrsti glazbe koju vole slušati, gdje slušaju glazbu (preko kojeg uređaja), zašto tu vrstu, što ih je privuklo na slušanje baš te vrste glazbe te izdvojiti svojeg najdražeg glazbenika. Svoje misli podijelit će s parom u klupi te s razredom.

2. Aktivnost – Čitanje i slušanje

Učenici ispred sebe imaju tekst o raznim vrstama glazbe. Tijekom slušanja trebaju pronaći najzanimljivije stvari koje su čuli. Nakon toga, učenici podijele svoje misli i razmišljanja te čitaju tekst. Dalje, pomoću interneta u paru trebaju pronaći još 2 hrvatska glazbenika/benda koji odgovaraju žanrovima o kojima su čitali.

3. Aktivnost – Listen and write on the board

Učitelj će reproducirati pjesmu koristeći aplikaciju solfg.io, a učenici će koristiti jednu riječ da opišu pjesmu koju će doći zapisati na ploču. Nakon slušanja, riječi će se uz pomoć učitelja svrstati u kategorije, posebno obraćajući pozornost na ritam, tempo i melodiju. Kada se svrstaju riječi, učitelj ponovno reproducira pjesme, a učenici trebaju zamisliti vizualnu sliku, na što ih pjesma podsjeća.

4. Aktivnost – Stomp

Učenici su podijeljeni u 4 grupe. Svaka grupa treba pronaći razne predmete u razredu, u školi te je njihov zadatak da, korištenjem tih predmeta, proizvode glazbu, tj. da kombiniraju razne zvukove u i povežu u melodiju. Ne smiju koristiti svoj glas. Prije početka, učitelj pokazuje primjer videa gdje skupina ljudi izvodi glazbu koristeći samo predmete. Nakon toga, učenici imaju 15 min da smisle melodiju te na kraju sata svoju izvedbu prezentiraju. Za domaću zadaću dobivaju osmisliti kratak govor o svojem najdražem glazbeniku. Ove aktivnosti mogu se pronaći na stranici <https://solfeg.io/music-games-activities-middle-school/>.

PRIMJER NASTAVNOG SATA (2)

Redoslijed aktivnosti

1. Aktivnost – Presentacija

Svaki će učenik prezentirati o svojem najdražem glazbeniku/bendu. Dok jedan učenik prezentira, drugi učenici pažljivo slušaju i daju povratnu informaciju o izvedbi prezentacije na mali papirić. Taj papirić dobije učenik koji je prezentirao.

11. ZAKLJUČAK

Učitelji te njihov odnos naspram glazbe i glazbenih aktivnosti je većinom pozitivan te su oni, potaknuti istraživanjima koji govore o pozitivnom učinku glazbe na dječji razvoj, spremni koristiti glazbu i glazbene aktivnosti u nastavnom procesu. Međutim, neki učitelji zbog manjka teorijskog znanja i mogućnosti ne koriste glazbene aktivnosti na nastavi. Razna istraživanja pokazuju utjecaj glazbe na razvoj govora, motoričkih vještina, vještine slušanja, povezivanju lijeve i desne hemisfere mozga čineći mozak spretnijim za primanje i zadržavanje informacija. Mnoge osobe koje su bile u doticaju s glazbom pokazuju poboljšanja u vokabularu, slušnoj percepciji, matematičkim vještinama, vještini čitanja, empatiji te pokazivanju samopoštovanja prema drugim osobama. Osobe koje boluju od Parkinsonove bolesti, demencije i Alzheimerove bolesti glazba im pomaže prisjećanju određenog sjećanja, omogućuje kretnju pjevanjem pjesmi ako se smrznu na mjestu omogućujući smirenost i staloženost. Kod djece glazba stvara harmoniju u razredu, opuštajuću i poticajnu atmosferu, motivaciju, kulturnu osvještenost i poštovanje prema drugim kulturama, emocionalnost i socijalizaciju, potiče na razmišljanje povezivanjem dviju hemisfera što pridonosi kognitivnom razvoju. Prema Carlu Orffu, glazba utječe na odgoj i preko nje djeca dobivaju potrebna znanja i vještine na način da se glazba i njezini elementi uzajamno povežu kroz pokret i govor. Djecu zanima glazba od rođenja te im pruža određenu motivaciju i zadovoljstvo. Uzimajući u obzir ovu činjenicu, učitelji bi trebali koristiti glazbene aktivnosti kako bi poticali učenike na uključenost tijekom nastavnog procesa. Glazbenim aktivnostima usmjerava se na motiviranje i poticanje onih vještina koje se slabije razvijaju, među kojima je vještina govorenja. Učenici sve slabije koriste govor i slabije se jezično izražavaju na satima Engleskog jezika. Uključujući u nastavni proces glazbene aktivnosti ohrabruje se učenike na govorenje, posebno pasivne učenike, motivira i pridonosi pozitivnoj energiji nastave. Zbog svih navedenih razloga glazbu je važno uključiti u nastavni proces, ponajviše u nižim razredima, kako bi sama nastava bila što raznovrsnija, zanimljivija te kako bi se učenici osjećali zadovoljniji i motivirani za daljni rad.

LITERATURA

Ackerman, S. (1992). Major Structures and Functions of the brain. U S. Ackerman. *Discovering the Brain*. Washington (DC): National Academies Press (US).

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK234157/>

Ahokas, R., Burger, B., Thomas, M. (2014). Brain and Body Percussion: The relationship between motor and cognitive function. In Jakubowski, K., Farrugia, N., Floridou, G.A., & Gagen, J. (Eds.) *Proceedings of the 7th International Conference of Students of Systematic Musicology*

Altenmüller, E., Jäncke L., Münte T.F. (2009). The Musician's Brain as a Model of Neuroplasticity. *Nature Review Neuroscience*, 3, 473–478.

<https://www.nature.com/articles/nrn843>

Aguirre, D., Bustinza, D., Garvich, M. (2016). Influence of Songs in Primary School Students' Motivation for Learning English in Lima, Peru. *English Language Teaching*, 9 (2), 178-191. <http://dx.doi.org/10.5539/elt.v9n2p178>

Apela, K., Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine: od glasanja prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje*. Donji Vukovec: Ostvarenje d.o.o.

Arleo, A. (2000). Music, Song and Foreign Language Teaching. *Cahiers de l'APLIUT*, 19 (4), 5-19. https://www.persee.fr/doc/AsPDF/apliu_0248-9430_2000_num_19_4_3005.pdf

Ban, S., Raguž, S., Prizmić, A. (2011). *Razvoj djeteta od rođenja do treće godine* [Brošura].

http://neuron.mefst.hr/docs/katedre/fizikalna_med_rehab/mala_brosura_logopedi.pdf

Bardy, B., Begel, V., Cochen de Cock, V., Dalla Bella, S., Dotov, D. G., Driss, V., Galtier, F., Geny, C., Ihalainen, P., Landragin, N., Lebrun, C., Picot, M., C. (2018). Rhythmic abilities and musical training in Parkinson's disease: do they help? *NPJ Parkinson's Disease*, 4 (8). <https://doi.org/10.1038/s41531-018-0043-7>

Blaži, D. (1994). Utjecaj okoline na razvoj govora u djece. *Defektologija*, 30 (2), 153-160. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=160029

- Brandt, A., Gebrian, M., Slevc, L.R. (2012). Music and Early Language Acquisition. *Front Psychol.* 3. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2012.00327/full>
- Belapurkan, A. M. (2017). Music for Emotional and Social Development of Child. *Scholarly Research Journal of Interdisciplinary Studies*, 4/30, 32-37. <http://www.srjis.com/pages/pdfFiles/14892256246.%20anita%20belapurkar.pdf>
- BEŽEN, Ante; JURKIĆ SVIBEN, Tamara; BUDINSKI, Vesna, (2013), Musical Motivation in Early Reading and Writing of the Croatian Language, u: *Glazbena pedagogija u svjetlu sadašnjih i budućih promjena 3/Music Pedagogy in the Context of Present and Future Changes 3*, ur: Vidulin Orbančić, Sabina, Sveučilište Jurja Dobriše u Puli, Pula, 187–200.
- Bolduc, J. and Lefebvre, P. (2012). Using Nursery Rhymes to Foster Phonological and Musical Processing Skills in Kindergarteners. *Creative Education*, 3 (4), 495-502. <http://www.SciRP.org/journal/ce>
- Bulat, R. (2014). BEBArije – važnost poticanja intelektualnog i emocionalnog razvoja od najranije dobi. Split: Harfa d.o.o
- Cameron, D. J., Grahn, J. A. (2014). Neuroscientific Investigations of Musical Rhythm. *Acoustics Australia*, 42 (2), 111-116. https://www.acoustics.asn.au/journal/2014/Vol42No2_CAMERON.pdf
- Degrave, P. (2019). Music in the Foreign Language Classroom: How and Why?. *Journal of Language Teaching and Research*, 10 (3), 412-420. <http://www.academypublication.com/ojs/index.php/jltr/article/view/jltr1003412420>
- DiDomenico, J. (2017). Effective Integration of Music in the Elementary School Classroom. *i.e.: inquiry in education*, 9 (2), 1-17. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1171782.pdf>
- Dukić, H. (2018). Music, Brain Plasticity and the Resilience: The Pillars of New Receptive Therapy. *Psychiatria Danubina*, 30 (3), 141-147. http://www.psychiatriadanubina.com/UserDocsImages/pdf/dnb_vol30_noSuppl%203/dnb_vol30_noSuppl%203_141.pdf
- Duranović, M., Petrović-Lazić, M., Jovanović-Simić, N. (2017). *Govor i glas*. Univerzitet u istočnom Sarajevu: Medicinski fakultet Foča

- Egh, D. (2013). Why Use Music in English Language Learning? A Survey of the Literature. *English Language Teaching*, 6 (2), 113-127.
<http://ccsenet.org/journal/index.php/elt/article/view/23819>
- Evans A. C., Forgeard M., Hyde K. L., Lerch J., Norton, A., Schlaug, G., Winner E. (2009). Musical training shapes structural brain development. *Journal of Neuroscience*, 29 (10), 3019–3025. <https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.5118-08.2009>
- Fagan, M. K., Iverson, J.M. (2004). Infant Vocal-Motor Coordination: Precursor to the Gesture-Speech System?. *Child Development*, 75 (4), 1053-1066.
<http://www2.pitt.edu/~icl/publications/iverson%20&%20fagan%202004.pdf>
- Foretić, N., Mihaljević, D., Rodek, S. (2009). Utjecaj medija na fizičku inaktivnost djece. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 58 (4), 381-397.
<https://hrcak.srce.hr/82606>
- Forgeard, M., Schlaug, G., Norton, A., Rosam, C., Iyengar, U. and Winner, E. (2008). The relation between music and phonological processing in normal-reading children and children with dyslexia. *Music Perception*, 25(4), 383-390.
<http://www.jstor.org/stable/10.1525/mp.2008.25.4.383>
- Grahovac-Pražić, V. (2015). Razvoj govora učenika od prvog do četvrtog razreda osnovne škole u hrvatskom jeziku. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18 (1), 177-200.
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=229422
- Gulan, T. (2020). Jezik i Um. U M.N. Ivanišević, N. Šimić, P. Valerjev. *Mozak i Um: od električnih potencijala do svjesnog bića* (207-227). Zadar: MorePress. Doi: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/52/56/1022-1>
- Graham, C. (1985). *Small Talk – More Jazz Chants*. New York: Oxford University Press
- Herljević, I., Posokhova, I. (2007). *Govor – ritam – pokret*. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
- Jauset-Berrocal, J. A., Liendo-Cárdenas, A., Romero-Naranjo, A. A., Romero-Naranjo, F. J. (2014). Therapeutic benefits of body percussion using the BAPNE

method. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 152, 1171-1177.

<https://cyberleninka.org/article/n/197664>

Jorgenson, L.B. An analysis of the music education philosophy of Carl Orff. ME-PD in EC-A General Music Education, May 2011, 65 pp.

Kovač, M. M., Odža, I. (2019). Percepcija govornih kompetencija u materinskome i stranome jeziku kod učenja završnih razreda srednje škole. *Folia Linguistica et Litteraria*, 28 (28), 203-224. http://www.folia.ac.me/image/28/Odza_Kovac.pdf

Kovačević A., Mužinić L. (2015). Muzikoterapija kao rehabilitacijska metoda za osobe s Alzheimerovom bolešću. *Socijalna psihijatrija*, 43 (1), 12-19. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=230813

Kováčiková, E. (2014). Music in English Classrooms. In J. Datko, J. Puschenhereitorová (Ed.), *e-TEFL* (str. 37-41). Nitra: PF UKF

Lems, K. (2018). New Ideas for Teaching English Using Songs and Music. https://americanenglish.state.gov/files/ae/resource_files/etf_56_1_pg14-21.pdf

Levitin, D. (2006). *Mozak i muzika*. Zagreb: Vuković & Runjić

Long, A. (2013). Involve Me: Using the Orff Approach within the Elementary Classroom. *2013 Awards for Excellence in Student Research & Creative Activity - Documents*. 4. http://thekeep.eiu.edu/lib_awards_2013_docs/4

McGraw, G. (2002). *Gymboree. Play & Music. Whole Notes*. Kalifornija: Gymboree Corporation burlingame

Miani, A. (2016). A Language – Based Approach to Music and Intertextuality. U G.Pompe, K.B. Hocevar, N. Sukljan (Ed.), *From Modernism to Postmodernism: Between Universal and Local* (str. 267-277). Peter Lang GmbH

Miendlarzewska, E., Trost, W. (2014). How musical training affects cognitive development: Rhythm, reward and other modulating variables. *Frontiers in Neuroscience*. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fnins.2013.00279/full>

- Mikić-Čolić, A. (2017). Uloga afektivnih činitelja u intenzivnom učenju hrvatskoga jezika. *Strani jezici: časopis za primjenjenu lingvistiku*, 46 (1-2), 5-22.
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=302180
- Milinović, M. (2015). Glazbene igre s pjevanjem. *Artos: online časopis Akademije za umjestnost i kulturu u Osijeku*, 3. <http://www.uaos.unios.hr/artos/index.php/hr/eseji-3/milinovic-m-glazbene-igre-s-pjevanjem>
- Mičija Palić, M. (2015). Uloga glazbe u edukaciji. U *Poučavanje umjetnosti u 21. Stoljeću* (str. 230-246). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Mužić, J. (2014). Štetan utjecaj virtualnog svijeta na djecu. *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 69 (3), 395-405. <https://hrcak.srce.hr/129187>
- Nadera, B. (2015). Promoting Student Motivation in EFL Classroom: through Extended Music Education. *Procedia: Social and Behavioral Sciences*, 199, 368-371. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042815045310>
- Nikolić, L. (2018). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 159 (1-2), 139-158.
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=298548
- Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Engleski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: 12.09.2020. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_139.html
- Paleta, P., Vrsaljko, S. (2018). Pregled ranoga govorno-jezičnog razvoja. *Magistra Iadertina*, 13 (1), 139–159.
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=317959
- Patel, A. (2011), Why would musical training benefit the neural encoding of speech? The OPERA hypothesis. *Frontiers in Psychology*.
<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2011.00142/full#h4>
- Peti-Stantić, A., Velički, V. (2009). *Jezične igre za velike i male*. Zagreb: Alfa d.d.
- Rajović, R. (2017). *Kako igrom uspješno razvijati djetetov IQ*. Split: Harfa d.o.o.

Schlaug, G., Wan, C. Y. (2010). Music Making as a Tool for Promoting Brain Plasticity across the Life Span. *The Neuroscientist*, 16 (5), 566-577.

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1073858410377805>

Shamrock, M. (1997). Orff Schulwerk: An Integrated Foundation. *Music Educators Journal*, 86 (3), 41-44. <https://doi.org/10.2307/3399024>

Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govornu-komunikacijsku kompetenciju djece; jezične igre kao poticaj dječjemu govornome razvoju. *Govor*, 26 (2), 119-149.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=244957

Šejtanić, S. (2018). Kvalitete komunikacije učenika i nastavnika tijekom nastavnih i izvannastavnih aktivnosti. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 67 (2), 331-342. <https://hrcak.srce.hr/216734>

Topolovčan, T., Velički, V. (2017). Neuroznanost, nastava, učenje i razvoj govora. U M. Matijević. *Nastava i škola za net-generacije*, 77-114. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. DOI: <https://www.bib.irb.hr/884372>

Trškan, D. (2006). Motivacijske tehnike u nastavi. *Povijest u nastavi*, 4 (7), 19-28.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=39224

Vuić, B., Mikulec, A. (2015). Utjecaj verbalnih sadržaja nekih medija na pisane odgovore učenika razredne nastave i studenata Učiteljskog fakulteta. U D. Smajić, V. Majdenić (Ur.), *Dijete i Jezik Danas, Dijete i Mediji*, (161-179). Sveučilište Josipa Juraja Strossmayera, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti: Osijek

Welch, G.F. (2012). The Benefits of Singing for Children. Dostupno na:

https://www.researchgate.net/publication/273428150_The_Benefits_of_Singing_for_Children

Izvori s interneta:

Bedić, L. (2016). *Glazba ima pozitivan utjecaj na kognitivni razvoj djece*. Preuzeto: 23.08.2020. <https://www.muzika.hr/glazba-ima-pozitivan-utjecaj-na-kognitivni-razvoj-djece/>

How does music affect your brain. Preuzeto: 13.07.2020.

<https://www.ashford.edu/online-degrees/student-lifestyle/how-does-music-affect-your-brain>

Moć glazbe. Preuzeto: 13.07.2020.

https://www.zamp.hr/uploads/documents/korisnici/ZAMP_brosura_Moc_glazbe.pdf

O'Donnell, L. (1999). *Music and the brain*. Preuzeto: 14.07.2020.

<http://www.cerebromente.org.br/n15/mente/musica.html>

Music, Rhythm, and the Brain. Preuzeto: 14.07.2020.

<https://brainworldmagazine.com/music-rhythm-brain/>

Štark, A. (2019). *Riječ psihologa: pozitivni učinci glazbe na zdravlje i emocije*.

Preuzeto: 13.07.2020.: <https://www.istriaterramagica.eu/novosti/zdravlje/rijec-psihologa-pozitivni-ucinci-glazbe-na-zdravlje-i-emocije/>

Sperandio, D. (2015). *Teach Language with Fingerplay, Rhymes, and Songs*.

<https://blog.medel.com/teach-language-with-fingerplay-rhymes-and-songs/>

Steward, J. (2019). *Timeline: Neuroplasticity and Music*. Preuzeto: 16.07.2020.

<https://www.vpr.org/post/timeline-neuroplasticity-and-music#stream/0>

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)